

Diss.

2093/10

W. S. VAN REESEMA,

DE

**PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE
PRINCIPIIS ET PLATONIS DE IIS JUDICIO.**

Diff. 2093 (10. .

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

PALEONTOLOGICAL MUSEUM
OF THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

DISSERTATIO

HISTORICO-PHILOSOPHA INAUGURALIS

EXHIBENS

PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE PRINCIPIA

ET PLATONIS DE IIS JUDICIUM,

JOHANNIS

ANNUNCIAT

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGISTRICI,

JOANNIS RUDOLPHI

DISSERTATIO

HISTORICO-PHILOSOPHA INAUGURALIS

AMPLISSIMO SENATUS CAESARIS

EXHIBENS

PROFESSORIS FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEORETICAE

ET LITTERARUM HUMANIORUM

PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGO-

RAE PRINCIPIA ET PLATONIS DE IIS

JUDICIUM.

JOHANNIS RUDOLPHI

PROFESSORIS FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEORETICAE

ET LITTERARUM HUMANIORUM

GUILLIELMUS MEYERHOUTSE VAN DER MEER,

PROFESSORIS

IN HOC DIE JUNI MDCCCXL, AET. 1.

IN LITTERIS

LOCUS

JOHANNES RUDOLPHUS

PROFESSOR

DISSERTATIO
HISTORICO-PHILOSOPHICA IN ALEXANDRI
PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE PRINCIPIA
ET PLATONIS DE HIS JUDICIUM.

AVTHORIS SEVASTIANI GÖTTSCHEWII COXII
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGISTRICI
JOHANNIS REIDT DISSERTATIONIS

HISTORICO-PHILOSOPHICA IN ALEXANDRI
PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE PRINCIPIA
ET PLATONIS DE HIS JUDICIUM.

AVTHORIS SEVASTIANI GÖTTSCHEWII COXII
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGISTRICI
JOHANNIS REIDT DISSERTATIONIS
HISTORICO-PHILOSOPHICA IN ALEXANDRI
PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE PRINCIPIA
ET PLATONIS DE HIS JUDICIUM.

AVTHORIS SEVASTIANI GÖTTSCHEWII COXII
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGISTRICI
JOHANNIS REIDT DISSERTATIONIS
HISTORICO-PHILOSOPHICA IN ALEXANDRI
PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE PRINCIPIA
ET PLATONIS DE HIS JUDICIUM.

AVTHORIS SEVASTIANI GÖTTSCHEWII COXII
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGISTRICI
JOHANNIS REIDT DISSERTATIONIS
HISTORICO-PHILOSOPHICA IN ALEXANDRI
PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE PRINCIPIA
ET PLATONIS DE HIS JUDICIUM.

AVTHORIS SEVASTIANI GÖTTSCHEWII COXII
EX AUCTORITATE RECTORIS MAGISTRICI
JOHANNIS REIDT DISSERTATIONIS
HISTORICO-PHILOSOPHICA IN ALEXANDRI
PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE PRINCIPIA
ET PLATONIS DE HIS JUDICIUM.

DISSERTATIO
HISTORICO-PHILOSOPHA INAUGURALIS

EXHIBENS

PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE PRINCIPIA
ET PLATONIS DE HIS JUDICIUM,

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI,

JOANNIS RUDOLPHI THORBECKE

JUR. R. ET H. D. ET PROF. ORD.

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU,

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEORETICAE
ET LITERARUM HUMANIORUM DECRETO,

PRO GRADU DOCTORATUS,

SUMMISQUE IN DISCIPLINA PHILOSOPHIAE THEORETICAE
ET LITERARUM HUMANIORUM HONORIBUS AC PRIVILEGIIS,

In Academia Lugduno-Batava,

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

PUBLICO AC SOLEMNI EXAMINI SUBMITTIT

GUILLIELMUS SIEWERTSZ VAN REESEMA,

ROTTERODAMENSIS.

AD DIEM XIX JUNII MDCCCXL, HORA I.

IN AUDITORIO MAJORI.

LUGDUNI-BATAVORUM,

APUD J. H. GEBHARD ET SOCIOS.

MDCCCXL.

DISSERTATIO

HISTORICO-PHILOSOPHIA IN AUCULAIIS

EXAMINIS

PARMENIDIS, ANAXAGORAE, PROTAGORAE PRINCIPALIA

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGISTRICI

JOHANNIS RUDOLPHI THORBECKE

LEX. R. N. D. ET REG. ORD.

INC. NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

ET

HONORABILISSIMAE FACULTATIS PHILOSOPHIAE THEORETICAE

ET LITTERARUM HUMANIORUM DECRETIS

ET NO. GRADU DOCTORATUS

SUMMITUR IN DISCIPLINA PHILOSOPHIAE THEORETICAE

ET LITTERARUM HUMANIORUM HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA AUGUSTANA-BONAE

RITE ET LEGITIME CONSERVANDIS

PUBLICO AC SOLERMI EXAMINI SUBMITTIT

GUILIELMUS SIEWERTS VAN REESMA

NOTENDUM

AD DIEM XIX JUNII MDCCCXII, HORA I.

IN AUDITORIO MAIORI

LEGBUNI-PATAVORUM

APUD J. H. GERHARD ET SOCIOS

EX TYPOGRAPHEO J. G. LA LAU.

VIRO AMPLISSIMO, CONSULTISSIMO

ABRAHAMO SIEWERTSZ VAN REESEMA,
JUR. UTR. DOCT.

CIVITATIS ROTERODAMENSIS SENATORI, CAUSARUM PATRONO, CET.

PATRI OPTIMO.

SACRUM.

Prolegomena.

§ I.

Pauci aut fere nulli sunt inter antiquos scriptores, de quibus tam diversae doctorum et indoctorum libris feruntur sententiae, quam de Platone et Aristotele. Praesertim tamen, ut fas est, de eorum meritis et vero recta scriptorum aestimatione et intellectu, inter philosophos lis agitur. Quod si haec res non ita mirabilis videri possit, si reputamus, quantis dubitationibus summae res obnoxiae esse solent, haec tamen maximâ animi attentione digna sunt. Primum enim eximia est utriusque philosophi auctoritas, quae tanta est, ut multae exstiterint philosophorum scholae, alterutrius nominis symbolo gloriatae. Non laudantur solum sed allegantur et invocantur: his-

toricam, ut ajunt, significationem, hodie in primis, acceperunt ista nomina. Schellingius cum Platone comparatur, Germanorum Aristoteles vocatur Hegellius 1). Quae causa istius rei? an casu factum esse credamus? quid illis nominibus significatur?

Animadvertimus Graecorum auctoritatem et sententiam in ista praecipue causa allegari, quae Idealismum inter est et Empirismum, methodum quae dicitur *a priori* eamque *a posteriori*. Quid autem? dubii statim haeremus. Dissentiunt ipsi iudices. Arbitros suos ipsi litigantes suspiciunt. Nesciunt quibus adnumerandi sint, diversis nominibus eosdem appellant. Platonem hic modestum philosophum, somniantem Idealistam alter vocat. Aristotelis Metaphysicam, doctrinam *a priori* nonnulli tenent, Empiricorum ordini ab aliis cum Bacone Verulamio additur. Maxima de Platone trepidatio est. Pulchram, poëticam orationem laudant omnes, in sensu haerent. Exempla adsunt. »De Platone et Aristotele, Clar. HEUSDIVUS inquit 2),» ut vero nomine utriusque doctrinam philosophandique rationem significemus atque exprimamus, sic pronuntiandum. Platonem *philosophatum* simpliciter esse, ut a magistro, philosophiae parente

1) Conf. C. L. MICHELET, Geschichte der letzten Systeme der Philosophie in Deutschland, T. II. pag. 413. K. ROSENKRANZ, Geschichte der Kant'schen Philosophie. Leipzig, 1840. pag. 120.

2) Inn. Phil. Platon. L. II. pag. 191, 205. al. loc.

»didicerat, quaesivisse, quid pulcrum, quid bonum,
 »quid justum, quid omnino verum esset, recta autem
 »ratione quaesivisse, ut disquisitioni adhiberet Dia-
 »lecticam, iccirco simplici φιλοσοφίας nomine ejus
 »studium ac doctrinam appellari oportere; Aristote-
 »lem vero altius spectantem et causarum adeo scien-
 »tiam philosophiae vindicantem, πρώτην quandam (?)
 »excogitasse φιλοσοφίαν, quanquam proprie non esset
 »φιλοσοφία, sed σοφία ipsa, imo Θεολογία quaedam" 1).
 Plato igitur, modestus Socratis discipulus, humanis
 facultatibus majora nunquam aggressus, consulto ter-
 ram premit; Aristoteles, superbus Titan, coelum ip-
 sum petit stultitia. Contra vero, qui nuper Systema
 Philosophiae Platonicae edere aggressus est, Doct.
 K. F. HERMANN 2) »Aristoteles, ait, gehört alles eigen,
 »was wir bei ihm lesen; das Haupt in den Wolken
 »der Metaphysik, den Fuss auf dem lebendigen Bo-
 »den der Natur, steht er ein geistiger Riese in co-

1) Heusdii Sententiam amplexus est C. ACKERMANN, Das Christ-
 liche in Plato etc. 1835. pag. 116 seqq.

2) Geschichte und System der Platonischen Philosophie, Hei-
 delberg, 1838. pag. 132. Idem fere AD. STAHR, Aristotelia,
 Halle, 1830. 1 Th. pag. 132. »Sehen wir Platon überall
 »nach Aufstellung eines Ideals für das Leben ringen, und
 »darüber zuweilen wohl selbst das wirkliche Leben ver-
 »gessen, oder mindestens in den Hintergrund stellen; so
 »erblicken wir dagegen in Aristoteles den Geist, der ge-
 »rade im Gegensatze dieses Strebens immer nur das Leben,
 »wie es sich in der Wirklichkeit darbietet, zu erkennen,
 »darzustellen und zu regeln strebt."

»lossaler Majestät, während Plato's Grösse eigentlich
 »mehr in der *Höhe* liegt, auf die er sich mit den
 »Flügeln der Speculation empor geschwungen hat."
 Videmus quam dubiis laudibus Platonem excipiat
 Vir Doct., nam, etiamsi deinde illud ipsi concedat
 meritum reformatae et relectae antiquae Graecorum
 philosophiae, altam tamen Aristotelis imaginem at-
 tingere non potuit; Aristoteles quippe primus »ad
 »vivas lapidicinas immediatae experientiae" 1) rediit.

Difficilis igitur est philosophiae Platonicae et Aris-
 toteleae, si ἐξηγήτας eorumque dissidium spectes, in-
 telligentia, cujus rei causa haud ita longe petenda
 videtur. Diviso enim inter se philosophorum ordine,
 saepe ita fit, ut, qui antiquorum philosophorum scripta
 explicare conantur, praejudicatam afferant tum de
 philosophia in universum sententiam, tum de veteri-
 bus illis opinionem qualemcunque. Quod ad primum
 attinet, reprehendi nequeunt, si reputamus fieri non
 posse, ut aliquis philosophiae plane rudis opera ista
 investigare velit, deinde mirum non esse ipsi in tali re
 sive sententiam esse sive opinionem, antequam studio
 veterum philosophorum incumbit: necessarium potius
 quodammodo videtur, si animi impetu, non servili
 consuetudinis tractu, eorum appetit explicationem.
 Jam vero, quamvis de iis, quibus innata cupido phi-

1) Cf. Hermann. l. l. pag. 131.

losophiae aperit cancellos, minus timendum sit, ne aliorum opinionem minus recte intelligant et exponendo detorqueant, quam de iis, qui invitâ Minervâ et doctrinae tantum copiam sectati veterum illorum lucubrationes describunt, fieri tamen potest, ut principio suo occaecatos ipsa rei cardo inconscios effugiat et nobis pro alienis sua offerant. Accedit peculiaris de Platone et Aristotele opinio, qui saepe ab hodiernis ita tractantur, non ut vera eorum proponatur imago, sed ut sint tanquam certaminis socii. Incitavit eorum auctoritas, incitavit iudicium, seu verum sit sive falsum, eandem inter illos esse dissensionem, quae hodiernam agitat philosophiam. Quod cum ita sit, inextricabilis fere difficultas videtur, si Platonem et Aristotelem comparando intelligere in animo est, neque paucioribus premimur dubiis, si singuli deinceps considerantur. Talis ἀπορία praesertim Platonem tangit.

Relictis enim iis, quae ceteroquin philosophi impediunt intelligentiam, ironiâ, mythicis involucris, dialogi formâ, alia restat dubitatio, quae non ad sensum tantum pertinet, sed Platonis in philosophiâ gloriam tangit, eamque evellere conatur. Quaestionem dico de loco, qui ei in Graecorum philosophorum ordine concedendus sit. Jam apud veteres historicos philosophiae scriptores aliosque, communis sparsa erat opinio, Platonem prioris Graecae philosophiae elementa conguessisse, et tanquam corporis

membra in unum redegisse 1). Quomodo haec congestio explicanda sit, non indicant. Res autem quam maxime indaganda videtur, tum quod ad philosophos ante — Platonicos, tum quod ad ipsius Platonis in philosophiâ dignitatem pertinet. Periculum enim est ne duplex oriatur sententia. Minuitur Heracliti, Parmenidis, Anaxagorae nomen, si eorum philosophia nobis apparet »rudis indigestaque moles,” celebraturque magis laus Platonis, qui »congeriem secuit, sectamque in membra redegit;” contra vero, si Graeca philosophia tanquam membris casu fortuito dispersis jam constans consideratur, Platoni, novae Medae, nihil nisi colligendi opportunitas relinquitur. In eo res vertitur, utrum propria in philosophiâ laus Platoni tribuenda sit an aliorum tantum philosophemata ordine quodam colligaverit. Quod ad veteres pertinet scriptores, quaestionem, intimo vinculo cum bene perspectâ ejus philosophiâ conjunctam, non conati sunt explicare. Aggredienda tamen est, si, quid de sententia illâ habendum sit, »*Platonem universam Graecorum philosophiam, incongruam et adversariam, in unum redegisse,*” quid illis debeat, quid sibi proprium habuerit, dijudicare volumus.

Quaestio ita proponi potest, utrum praeter dicendi generis et styli elegantiam, nihil sibi gloriae vindi-

1) Conf. Diog. Laërt. T. III. aliosque quos citat Hermann, l. c. pag. 274. n°. 1, 2.

care possit, nisi collectae compilataeque Graecae philosophiae, syncretismo quodam omnia miscens sive pro lubitu eligens; an contra altioris Ideae nomine et melius intellectae philosophiae auctoritate eam, quae praecesserat, complexus sit. Priorem opinionem Doct. K. F. Hermann tenere videtur. Aristotelem, si philosophandi novitatem, et, ut ita dicam, originalem *ἀνταρκειαν* spectes, Platoni longe praefert, Aristoteli omnia, quae profert, propria sunt, Plato mutuo tantum sumsit ab aliis, seriem antiquae Graecae philosophiae, idealisticae illius, claudit ipse superna meditans, Aristoteles novam aperit viam, ad »lapidicinas immediatae experientiae rediens." Platoni autem conceditur laus collegisse et exposuisse, quae protulerant veteres, clausisse totam hanc periodum, ut via Aristoteli sterneretur. Recreavit igitur Plato, ut certius caderent. Difficilis autem est ista theoria. Nisi enim Platoni in philosophiâ autonomia concedatur, quomodo fieri potuerit, ut hujus concretionis propositum caperet, quid ipsum impulerit repugnantia colligere, e discordia efficere concordiam non intelligitur. Negari enim non potest, erat bellum inter omnes. At cum bellum validâ hostium conditione nitatur, sublatâ illâ, unus vel alter vincat necesse est, seu induciae fiant, enervatis dejectisque omnibus. Nemo autem philosophorum in isto certamine superasse dicitur, sed, secundum V. D., internis seditionibus vires effluxerant; accesserat exter-

num damnum. Universam Graecae tunc temporis existens philosophiae ut ἀδυναμίαν intelligamus, Sophistae inducuntur. Sophistica ars penitus pessumdedit philosophiam. Argumentatio haec est. Platonismus est synthetica quaedam ars, nata ex admiratione antinomiae inter principia, quorum licet repugnantium veritatem animadvertibat. In ruinam redegerant sophistae, e ruinis aedificavit Plato. Fingitur ita talis in regno philosophorum conditio, ubi nemo excelleret, cuncti eodem morbo, sophisticâ peste, deprimerentur.

Omnibus autem jacentibus, quid juvat instauratio? quomodo ista conciliationis explicatur cupido? » Wenn »auch,» respondet V. D., »die Sophistik gezeigt hatte, »dass die Grundlagen, worauf jeder einzelne der äl- »teren Philosophen sein System aufgeführt hatte, »alle nicht stark und breit genug gewesen waren, »um sie vor dem Einsturze zu schützen, sobald »man sie auf die Spitze trieb, so war doch so man- »chem ihrer Bausteine der Stempel des Wahrheits »strebens zu deutlich aufgeprägt, und die Ueber- »einstimmung mit so manchen Ergebnissen der in- »neren oder äusseren Erfahrung zu unverkennbar, »als dass sie, auch nachdem Socrates das Gebiet der »Philosophie von jenen Trümmern gereinigt und den »lange verborgenen natürlichen Boden wieder an's »Tageslicht gebracht hatte, darum sofort hätten ver- »nachlässigt und verachtet bei Seite liegen bleiben

»dürfen 1).» Verum quaesivisse istos Philosophos, quis negat? non tamen illud quaeritur, sed an invenerant. Non autem invenisse demonstraverant Sophistae. Multum deinde interest, utrum digni essent qui negligerentur, an digni haberentur quos conciliaret Plato. Hujus rei causa quaerenda est, quam si neque par philosophorum imbecillitas, neque veri studium in eorum principiis elucens, neque *συμπαθεία* quaedam Platonica indicare possit, quaestio, si externas tantum occasiones spectamus, removetur potius quam solvitur.

Quid ipse Plato a philosophiâ postulaverit, eruendum est.

Jam vero veteris philosophiae in Platonico systemate *συμπλοκή* minime intelligitur, nisi talis scientiae desiderium ipsi adscribamus, quae principiorum antagonismum absolutâ suâ praestantiâ conjungere potuerit. Nisi hoc ipsi concedatur, spontanea laus in philosophiâ adimenda videtur. Quodsi enim dicimus repugnantias praecedentium systematum in se et inter se invicem a sophistis maxime theoreticâ et practicâ ratione ita esse propositas, ut amplius

1) Conf. l. l. pag. 131. — Quamvis de opere Hermannii, praesertim de primâ ejus parte quae agit de vita et indole Platonis, non nisi de libro accurate et eleganter conscripto judicare possim, hodiernas quasdam *restaurationis* et *reactionis* (sit venia verbis) notiones Platoni minus opportune tribuisse videtur.

consistere non possent, valde mirandum est aliquam ortam esse philosophiam, quae ista componere studeret, neque potius ab iis animum averteret. At, si orta est, fieri non potest quin ex intimâ talis principii intelligentiâ sit profecta et aliud quid voluerit, quam, ut ait Hermann 1) »(eine) formale Verschmelzung unter einem Gemeinschaftlichem Principe,» indefinitam concoctionem aliquam. Ipsa rei suadet difficultas.

Si talis est philosophiae Platonicae natura, Graecae philosophiae historicum intellectum prae omnibus ipsi tribui debere, apertum est. Cum historia internam quasi genesin phaenomenorum postulet, superiorum philosophematum principia uno organismo conjungere volens Plato, eorum ortum indicare potuit, naturam explicare, scopum ostendere.

Quodsi igitur talem unionem, non formalem, sed internam et naturalem vel animo ipse tenuit, vel inconscius perfecit, quid de veteribus illis, Parmenide, Anaxagorâ, aliis judicaverit, ut rite intelligatur, maximi momenti est.

§ 2.

Sive ita opinionem teneamus, Platonem eorum, qui praeiverunt, doctrinam, uno tanquam corpore

1) Conf. Hermann. l. l. pag. 136 et 134.

conjunxisse, sive eam, quippe minus probabilem, non ita premendam esse censeamus, magna tamen res est, tum ad ipsius Platonis, tum ad reliquorum etiam philosophorum intelligentiam, quid de iis sentiat, investigare. Neque talem investigationem ita effugit Plato, ut pauca tantum sparsaque hujus iudicii inveniamus vestigia et ex ungue leo sit conficiendus, sed datâ operâ aliorum philosophemata recenset, explicat, dijudicat. Consulto illud agere videtur Plato, et singulorum dialogorum argumenta tum ipsius, de quâ agitur, rei explicatione tum alicujus, qui alienam de eâ sententiam protulit, exagitatione conficiuntur. Veluti maximam in excitando hominis ingenio ἀναμνηστικὴν vim tribuit, ita totam Platonis philosophiam recordatricem et conservatricem maxime esse, nihil plane repudiare et omittere, contendere liceret. »Systematum philosophicorum duo sunt genera: alterum eorum, quæ proficiscuntur, ab ipsa, quæ nobis videtur, rerum natura: alterum ex illis oriundum, quum philosophi, perspectis sententiarum jam prolatarum difficultatibus, ut angustiis exire liceat, nova excogitant. Pari in utroque genere acumine opus est; sed ad primum observando, observataque nobis reputando, ad secundum disputando, aliosque refellendo potissimum devehimur" 1).

1) Conf. J. F. HERBART, de Platonici Systematis fundamento. Gött. 1805. pag. 3.

Secundo generi adscribenda est Platonis ratio, cum veri talem esse naturam intelligeret, quae lento gradu sese explicaret, neque repentino quodam ictu quasi de caelo lapsa videretur. Hinc quae veteres reliquerant philosophi, assidue tractat, epurat quasi et regenerat, deinde sua prolaturus, dubitans et lentus, ut alios magis excitare ad perficiendum quam ipse perficere velle videatur. Intelligimus non prudentiam solum Platonis huic rei causam praebuisse, sed quod philosophia etiam ipsi non esset paupera et inops, quae unam tantum vel nullam fere admitteret determinationem, ut Eleatarum aliorumque ferebat opinio, sed ubera et multiplici gauderet Idearum organismo, ita tamen, ut tali quadam, tanquam omnium fonte, contineretur, quae nullam admitteret superiorem, cui niteretur, ipsa ἀνυπόθετος 1). Hinc ita explicandum videtur quomodo factum sit, ut cum anterioribus istis philosophis in aciem ac certamen descendere potuerit, tum laudibus ipsos efferre neque indignos censere, qui in suâ philosophiâ locum occuparent, non eum quidem, quem ipsi jam sibi vindicaverant, honorificum tamen et aptum. Neque fastidiose ista systemata recolit, alto naso et supercilia movens, sed religiosâ pietate heroum illorum, Anaxagorae, Parmenidis, aliorum, mentionem facit, omnium merita una caritate amplexus est, bene con-

1) Cf. de Rep. VI. 509 sq.

scius, communem omnes voluisse finem, ipsam philosophiam, tum animi ardorem admiratus, auxilii etiam gratam iis fovens recordationem. Recte igitur in Platonem etiam adhiberi possunt, quae de Aristotele egregia verba protulit Vir Doct. BARTHÉLEMY ST. HILAIRE: » Aristote (Platon) n'est pas, comme l'a » dit Bacon, l'assassin de ses frères, le meurtrier des » philosophes, qui l'ont précédé. Loin de cacher et » d'enfouir leurs dépouilles, il leur a élevé des statues, loin de les mettre dans l'ombre, il les a mis » au grand jour, il les a compris dans sa gloire, loin » de les [réplonger dans l'oubli, il les a fait vivre" 1).

Cum igitur in eo essem ut dissertatione conscribendâ virium mearum facerem periculum, de illis, quos plurimum ex illa arce, quam sibi extruxit, critico vanno exagitat Plato, inquirere constitui, Parmenidem dico, Anaxagoram et Protagoram. Maxime autem ea respiciebam, quae de cognitione, summo philosophiae capite, protulerunt. Disquisitionem ita disposui, ut *primum* universa quaedam de cujusque

1) Cf. BARTHÉLÉMY ST. HILAIRE, Politique d'Aristote, Préface, pag. LVII. Verba Baconis haec sunt, de Augm. Scient. III. 4. » Aristotelem more Ottomannorum putavisse regnare se tuto haud posse, nisi fratres suos omnes contrucidasset."

philosophi vita et caractere, quasi imaginem viri, proponerem; *dein* doctrinam, ex iis quae supersunt nobis, explicarem; Platonis *denique* indicarem iudicium.

Haec sunt quae praemittere habui. Benevolos ceterum, si qui erunt, lectores spero.

CAPUT I.

DE PARMENIDE.

§ 1.

De indole Parmenidis.

Nescio an, etiamsi universum perlustramus nobilem Graecorum philosophorum ordinem, unus inveniatur, qui talem nobis ac tam perfectam summae dignitatis imaginem praebeat quam Parmenides, ex urbe Eleâ. Platonem *Divinum* vocant, justo nomine Parmenidem *Sublimem* appellarent. Ad aliam gentem, quam ad Graecos, pertinere videtur. Orientalium indolem, placidam, contemplationi deditam, penitus refert. Longe a mobili et multiplici Graecorum ingenio remotus, intima mente illud tantum sequitur et diligit, quod unum, quod constans et perpetuum est. Pythagoras licet et schola Pythagoreorum isto caractere imbuti esse videantur, valde tamen a Parmenide diversi sunt. Quod illi sequebantur et externis for-

mis constituere volebant, silentio et meditatione vitam transigere, hic naturâ habet. Nihil apud eum quod formam redoleat, nihil cultum, nihil artificiosum. Totus est suus. Neque talis viri multi et diversi feruntur libri. Uno opere, quae cogitaverat, expressit. Stilus hominem refert; ἀκαλλωπιστον καὶ ἰσχνόν καὶ καθαρόν εἶδος τῆς ἀπαγγελίας ἠσπάσατο. 1) Versibus philosophiam tradidit, non eam ab causam, quia soluta oratione uti non potuit, sed videntur veteres philosophi rerum traditarum gravitatem ita etiam a vulgaribus opinionibus distinxisse, ut poëseos dignitatem et harmoniam pedestri orationi anteferrent. Quasi velum est, quod profanis obtenditur.

Animadvertere licet, Parmenidem non talem esse virum, quem leviter tractare fas sit, quippe cujus admiratione praecipui antiquitatis philosophi tenentur, praesertim vero Plato. Testantur illud dialogi, quibus expresse Parmenidis doctrinam explicavit et dijudicavit, testatur honos 2) quo Parmenidis nomen, τοῦ αἰδοίου τε ἅμα σεμνοῦ, excipit, quemque, in summae reverentiae testimonium, ipsi a Socrate tribui fingit 3). Vita praeterea Pythagorea et Parmenidea tanquam summae dignitatis et sanctitatis imago a veteribus ha-

1) L, KARSTEN: Parmenidis Reliquiae. Amst. 1835. pag. 17 conf.

GROEN V. PRINSTERER, Prosop. Plat. pag. 72 sq.

2) Theaet. pag. 183. E. Soph. pag. 217. Parmen. in. conf.

L. Karsten, l. l. pag. 10.

3) Theaet. l. l. Parmen. l. l.

bebatur. Quodsi 1) igitur in eo sumus, ut meditando et disceptando viri ingenium et philosophandi methodum penetrare in animo habeamus, nihil vanum, nihil quod vilem abjectumque sentiendi cogitandique modum redoleat apud illum quaerere omnia suadent. Ita demum ad philosophi penetralia aditus nobis patebit, quamvis ἀκροῦ κολυμβητοῦ Plato esse dicat 2) reconditam ejus mentem expiscari, liberam excelsamque fovendes mentem, veluti et Zeno, secundum pulchram Procli sententiam 3), eam demum ob causam Parmenidis vocabatur amicus, δῆλον ὅτι πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν ἀμφοτέροις ἢ ἀνοδος ἦν.

Mirum non est, cum tam longe a vulgi opinionibus et vivendi modo distaret Parmenides, et in universum schola Eleatica, cuique valde amica erat 4), schola Pythagorea, eos etiam paullulum a civium societate aversos esse factos, et tanquam civitatem in civitate constituisse. Superbiam et arrogantiam hoc arguere videtur, attamen nihil est quod illos carpere possimus, tum veritatem, quam sequebantur, reputantes, tum vulgi in diem crescentem libidinem et licentiam; quae eo usque progressa sunt, ut, nisi viri sapientis imagine se recreaverant Stoici 5) et

1) Cf. Cebes, in Tab.

2) In Parmenide.

3) Locum cit. s. KARSTEN, op. l. pag. 14.

4) KARSTEN, pag. 10.

5) Conf. SENEGA, Ep. XC. — al. loc.

omnino omnes veritatis et virtutis amantes, vilissimum praebuissent spectaculum posteriora antiqui aevi tempora. Sanctae honestaeque vitae merita, contra Sophistarum vanam ostentationem et vulgarium opinionum imbecillam varietatem, soli philosophi fuerunt, qui defenderent. Quid Parmenidem dico, quid Socratem et Platonem! Tota adest schola Stoica, quam suspiciebat Antiquitas, tanquam veri et virtutis perfugium. Rideant illos viros delicati et libidinosi homines, ita omnes iis confidebant, ut si rueret haec disciplina, ipsa Virtus iis cecidisse videretur. Adversariorum talis petebatur assidue: Academicorum, Scepticorum, aliorumque, non liberae regionis sed urbis obsessae speciem ferebat *Stoa*. Ut vero ii facere solent quorum urbs ab hostibus premitur, recidunt superflua, necessaria retinent quaeque ad defendendum apta sunt, idem apud Stoicos obtinebat. Non quieta iis erat veri investigatio, sed acre certamen pro aris et focis, pro ipsa philosophiae vitâ. Hinc anxiae contractiones, dialecticae subtilitates, hinc severa ratio et torvus Stoicae philosophiae vultus, ut non socios vel discipulos sed adversarios semper videre videretur. Merito vocantur *castra Stoicorum*.

Cum haec vera sint, unde credimus talem fortitudinem vitaeque constantiam hausisse veteres illos? unde, nisi ex animi libertate et cogitandi amore? *Noûν* cognoscebant omnium rerum principium, rationem in omnibus ducem sequebantur, auctore Anaxagorâ.

Nihil extra statuebant, quid enim extra rationem? cogitare et esse una res est, inquit Parmenides, cetera nulla sunt. Morte illud affirmavit Socrates, »*qui sapientissimus erat sanctissimeque vixerat.*»

At popularem religionem, Deorum cultum aggressi sunt, sacrificia, imagines, mysteria parum curabant 1), accusantur laesae Majestatis Divinae! Verum est crimen. Neglexerunt vaticinia, auguria, totum Deorum Deorumque chorum Eleatae, negavit Xenocrates 2). Di Boni! et haec iis obijciuntur 3)! Quidni absurda placita refellissent? Quidni, si meliora se invenisse putabant, etiam cum aliis communicassent, Anytos et Melitos non timentes? Bonis legibus salutis civium consuluit Parmenides 4), nonne melius etiam philosophiâ suâ, quae exclusivis egoismi commodis eos eripere conabatur, iisque, qui intelligere vellent, unicam indicabat virtutis fontem, vim distinguendi, conscientiam veri καθολικὴν? Nam observandum est Graecorum religionem et politicam prudentiam naturali vinculo civitatis et gentis esse colligatam. »*Sua cuique religio, Laeli, est,*» Cicero ait, »*nostra nobis*» 5). Aliam, quae omnibus vale-

1) Socrates.

2) Cf. KARSTEN, Xenocratis Reliquiae. Amst. 1830.

3) Cf. LIMBURG BROUWER, Histoire de la Civilisation morale et religieuse des Grecs. T. III. pag. 136 sq.

4) KARSTEN, Parmenides, pag. 11.

5) Cic. p. Flacco, cap. 28.

ret, non cognoscebant 1). Quid igitur? cum animadvertimus illud Graecorum philosophorum praesertim fuisse propositum, ut civitatis *nationalitatisque*, quam vocant, coarctantis cancellos frangerent, ut cogitandi limites non nisi ipsius veri legibus determinarent, naturali differentiae gentium de eo, quod verum honestumque esset, iudicium ferre non concederent, quid illos accusamus? et haec nihili aestimanda sunt? haec sacrilegia dicuntur? Quidni potius laudamus, qui talem doctrinam evertere, talia placita refellere studebant, sacrae veritati obnoxia, aliam Theologiam et Ethicam professi, quam quae alicujus populi gentisque nomine gloriaretur. Cognitio virtus est. *Στερόμενος δὲ ἀληθοῦς λόγου σόφος οὐκ ἂν ποτε γένοιτο· ὅτῳ δὲ σοφία μὴ προσείη, πάσης ἀρετῆς τὸ μέγιστον μέρος, οὐκ ἂν ἔτι τελέως ἀγαθὸς γενόμενος εὐδαίμων ποτε γένοιτο* 2).

1) Seneca, Ep. XC. »Desierunt omnia possidere, dum volunt propria.» — Audiatur tamen altera pars. Duplici fundamento nitebatur religio Graecorum. »Auf eine ähnliche Weise stehen sich, — die Richtung zu individualisiren, »und das Bestreben, die Allgemeinheit der Gottheit zu »fassen, gegenüber; und wenn durch jenes die alten Stamm- »und Landesgötter fast vermenschlicht werden, so wird »das Göttliche, welches nie untergehn kann, in das Geschick hinübergerettet.» MÜLLER, Prolegomenen zu einer Wissenschaftlichen Mythologie. Gött. 1825. pag. 246 sq.

2) Plato. Epinom. 977. D. conf. Hipp. Maj. 296. A. Tim. 47. c.

§ 2.

Docirinae expositio.

Cum in Dialogo, qui *Σοφιστης* inscribitur, Hospitis Eleatici disquisitionem de naturâ Sophistae eo adduxit Plato, ut efficeretur, Sophistam ejus generis esse virum, qui imaginariae facultatis (*τῆς εἰδωλοποιικῆς*) alterutram speciem, sive *εἰκασικὴν* sive *φαντασικὴν*, induere solitus esset, trepidationem fingit judicii, et, τὸ φαίνεσθαι τοῦτο, inquit, καὶ τὸ δοκεῖν, εἶναι δὲ μὴ, καὶ τὸ λέγειν μὲν ἅττα, ἀληθῆ δὲ μὴ, πάντα ταῦτά ἐσι μεσῶ ἀπορίας αἰεὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ καὶ νῦν. ὅπως γὰρ εἰπόντα χρὴ ψευδῆ λέγειν ἢ δοξαζειν ὄντως εἶναι, καὶ τοῦτο φθεγξάμενον ἐναντιολογία μὴ συνέχεσθαι, παντάπασιν, — — χαλεπὸν 1). Gravis enim oritur quaestio, cum τετόλμηκεν ὁ λόγος οὗτος ὑποθέσθαι τὸ μὴ ὄν εἶναι. ψεῦδος γὰρ οὐκ ἂν ἄλλως ἐγίγνετο ὄν 2). Parmenidis tamen magni adducitur testimonium, ne esse diceremus quae non sunt, impediens, ab iis mentem avertendam esse, jubentis. Jam vero contra hanc, inter illud *quod est* et *quod non est*, distinctionem ita disputat Hospes Eleates, ut eam nequaquam admittendam esse doceat. Rejicitur illa τοῦ μὴ ὄντος notio, ubi quippe inveniatur?

1) Soph. pag. 236. f.

2) Ib. pag. 237. A.

ne pronuntiari quidam potest. Nam si μή — ἔριδος ἔνεκα μηδέ παιδιᾶς, ἀλλ' εἰ σπουδῇ 1) de illa inquiremus, cui tandem rei tribuatur? Neque ἐπὶ τὸ ὄν neque ἐπὶ τὸ τί referendum esse videtur, ueque omnino in aliquo rerum genere, quae numero distinguuntur. Est igitur ἀδιανόητον τε καὶ ἀρρήτον καὶ ἀφθεγκτον καὶ ἄλογον 2).

Difficilis videtur et longae disquisitionis esse τὸ μή ὄν et naturam quamdam habere ἀντιλογικὴν, cum superiorem disceptationem effugiens, se in ipso tamen sermone tanquam ἐν αὐτὸ efferat, tum universam quaestionem movere non desiit, ut τοῦ τινος et τοῦ ὄντος nomen ipsi non denegari posse videatur 3).

Intelligitur quid velit Plato. Non otiosae cujusdam quaestionis tractatio est, sed introductio potius in philosophiam vocanda. Inquiritur quomodo recta fiat distinctio inter *esse* et *non esse*, sive verum inter et falsum. Reprehenditur communis vitae usus, qui, naturā suā magis utilitatem et relativam rerum conditionem spectans, proprium characterem et nativam earum indolem omittens, promiscue omnibus τὸ εἶναι

1) Ibid. pag. 237. B.

2) Ibid. pag. 238. cf. Parmen. Reliq. pag. 34. v. 63 sq. etiam pag. 160.

3) Ibid. pag. 239. conf. etiam quae deinceps proferuntur usque ad pag. 242.

adscribit, verbo illo substantivo vilissima quaeque, tanquam coronâ, cingens. Quia veri cognitionem non possidet, etiam de falsis male judicat. Verum enim est index sui et falsi. Explicatur ita in universum cognitionis et consuetudinis popularis discrimen. Quae haec de rebus nulla fere attentione praedicat, illa investigat, haec subjectis utitur, praedicata illa inquiri¹). Parmenides ita, levitatem et, ut ita dicam, injustitiam popularem exosus, illud sibi inquirendum sumsit, quod ab omnibus indistincte usurpabatur, τὸ εἶναι.

Cum haec ita sint, non mirandum est acutum Parmenidis ingenium differentiam ita sensisse, ut ubique, tum vivendi genere et moribus tum scriptis operibus, terminum istum ponere et philosophi characteris dignitatem extollere conatus sit. Non inepte scholam Eleaticam philosophiae emancipationem a vulgi ignorantia, et ab iis qui *philosophari volunt, sed paucis*, studiose coluisse diceres. Nullae cum iis induciae, nulla pax, sed, quae intellexerat, sine petulantia nec metu secutus, etiam ab illo, quem auditorem in suo poëmate fingit Parmenides, tanquam philosophiae unicam conditionem, rogare non desinit, ut mentem avertat ab ista via,

1) Cic. de Rep. I. 17. Quam est hic fortunatus putandus, cui soli vere liceat omnia non Quiritium, sed Sapientium jure, pro suis vindicare.

— — — ἤν δὴ Βρότοι εἰδότες οὐδέ
 » πλάζονται δίκρανοι· ἀμηχανίη γὰρ ἐν αὐτῶν
 » σήθουσιν ἰθύνει πλαγκτὸν νόον· οἱ δὲ φορεῦνται
 » κωφοὶ ὅμως τυφλοὶ τε τεθηπότες, ἄκριτα φύλα,
 » οἷς τὸ πέλειν τε καὶ οὐκ εἶναι ταῦτόν νενόμισαι
 » κοῦ ταῦτόν· πάντων δὲ παλίντροπὸς ἐστὶ κέλευθος 1).

Quod igitur quam maxime a philosopho contra
 » ἄκριτα φύλα” premi videmus, in quo totus Parme-
 nideae doctrinae cardo vertitur, distinctio est cogi-
 tationis philosophae et communis sentiendi moris,
 est facultas discernendi, non ea, quam vulgo ita ap-
 pellant homines, quae res rerumque repraesentamina
 inter se distinguit, sed quae rerum internae dignitati
 lapidem Lydium admovet, quae de absoluto earum
 valore iudicium fert. Ita neque eam veritatem innuit
 et laudat, quae a multis celebratur et in objectorum
 vel repraesentaminum accuratâ descriptione consistit,
 sed aliam, objectivam, et, ut ita dicam, *radicalem*.
 Cum enim illa objectorum tantum diversitate gaudeat,
 phaenomenorum turbam et relationes admiretur, om-
 niumque, quae rerum universitate et varietate con-
 tinentur, tanquam spectaculo, delectetur, nihil ea-
 rum appetit alta mens Parmenidis 2). Istam, quae

1) Cf. KARSTEN, l. l. pag. 32. v. 44. conf. pag. 30. v. 24-32.

2) Minus recte vir Doct. KARSTEN, in ann. ad v. 43 sq. pag. 76.
 mentem P. ita interpretari videtur: Argumentatio non eo
 valet, ut omne *discrimen* inter *esse* et *cogitare*, omnisque
 adeo *rerum diversitas* tollatur; sed hoc docet, nihil non
 esse, ens patere *per omnia* etc. Τὸ εἶναι P. non significat

res tantum inter se distinguit et comparat, facultatem
 iudicii alio convertit, discrevit inter mundum *γενέσεως*
καὶ φθορᾶς, aliumque qui mente tantum percipitur.
 Inquisivit, ut in Timaeo Plato; τί τὸ ὄν αἰεί, γέ-
νεσιν δὲ οὐκ ἔχον, καὶ τί τὸ γιγνομενον μὲν αἰεί, ὄν δὲ
οὐδέποτε 1). Ipsa illa, quam pulchram vocant varie-
 tatem, rerum diversarum vicissitudines, quae aliorum
 movent admirationem, sprevisse gloriatur. *Τῶν πολ-*
λῶν illecebris minime captus, quod diuturnum tan-
 tum est, aeterno non praetulit, illud solum laudans,
 quod interno et domestico valore polleret, sibi-
 que sufficeret, nullam nisi intelligentis admirationem mo-
 vens. Quae igitur sensibus et imaginatione perci-
 piuntur vanam veri speciem prae se ferre ait,

»μηδέ σ' ἔθος πολύπειρον ὁδὸν κατὰ τήνδε βιάσθω,
 »νωμᾶν ἄσκοπον ὄμμα καὶ ἠχῆσσαν ἀκουήν
 »καὶ γλῶσσαν κρῖναι δὲ λόγῳ πολύδηνιν ἔλεγχον
 »ἔξ ἐμέθεν ῥηθέντα 2).

Manifestum est, istam, quam supra monuimus, ani-
 mi liberalitatem, »quam cognitio ipsa rerum consi-
 deratioque delectat,» quaeque in eo sita est, ut cui-
 que rei, cujus contemplatione tenetur, propriam et

neque complectitur *rerum naturalium* (potius *rerum na-*
tarum) summam, sed vult τὸ *esse Mentis*, vel ut hodie
 diceremus, *objectivam Rationis Realitatem*. *Rerum di-*
versitatem autem omnino tollit, non vi et armis scilicet,
 sed philosophice.

1) Tim. pag. 27. f.

2) Cf. KARSTEN, l. l. pag. 34. v. 53.

suam naturam adscribat, eoque, ut verbo dicam, tanquam *objecto* utatur, brevi percepisse, istas res, quae vocantur naturales (positivae), verae objectivitatibus conditionibus non satisfacere, sed tum sine aliis rebus esse non posse, mutuo inter se egestate laborare, tum proprio sinu mutationis semina continere. Quid istis igitur, quae minime subsistunt, neque purae ab omni labe permanent, originalis τοῦ εἶναι dignitas tribuatur? quid haec, quorum indoli convenit servitus, magnificis liberae contemplationis honoribus decorentur? Suntne ἐφ' ἑαυτοῦ? vel relativam potius conditionem petunt, ruunt vel serviunt, nihil in iis absoluti est, nihil stabile, nihil firmum, nihil talis indolis, quae in se vertitur, sua tantum splendet praestantia. Ubi illud inveniamus? Audiamus Parmenidem 1):

» Τὸν δ' ἐξὶ νοεῖν τε καὶ οὐνεκεν ἔστι νόημα·
 » οὐ γὰρ ἄνευ τοῦ ἔόντος, ἐν ᾧ πεφασισμένον ἔστιν,
 » εὐρήσεις τὸ νοεῖν· οὐδὲν γὰρ ἔστιν ἢ ἔσαι
 » ἄλλο πάρεξ τοῦ ἔόντος· ἐπεὶ τό γε μοῖρ' ἐπέδθησεν
 » οἷον ἀκίνητον τελέθειν τῷ παντὶ ὄνομ' εἶναι,
 » ὅσσα βρότοι κατέθεντο, πεποιθότες εἶναι ἀληθῆ,
 » γίγνεσθαι τε καὶ ὀλλυσθαι, εἶναι τε καὶ οὐκί,
 » καὶ τόπον ἀλλάσσειν, διὰ τε χρόα φανόν ἀμειβεῖν.

Videmus igitur Parmenidis doctrinam talem esse, quae eandem viam, licet aliâ ratione, prosequatur

1) Cf. KARSTEN, l. l. pag. 38. v. 93. pag. 152 sq.

quam praeiverant Jonicorum praecipue philosophorum scholae. Cum enim cognitionis desiderium illi minime impletum viderent accurata descriptione et compositione earum rerum, quae ante oculos erant, quid totius hujus spectaculi fundamentum esset, inquirebant. Rite intelligentes illud nisi unum et absolutum esse non posse, dualismum minime admittebant, sed universalem rerum matricem, tanquam fontem perennem unde orirentur omnia, rerum existentium varietati et diversitati anteponebant. Quamvis igitur proprie separatam et fluctuantem naturae indolem communi ejus absolutaeque substantiae submitterent, principium suum tamen, ut ait Aristoteles, ἐν ὅλῃς εἶδει concipiebant 1). Aquam *Thales*, *Anaximenes* aërem 2) proposuit, non eo sensu, ut, quod illis locutionibus significaretur, realem et existentem aquam aëremve indicaret, sed manifesto imaginibus istis symbolice uterentur, magis aptis quippe accuratisque, quibus illam quam quaerebant τοῦ Absoluti notionem exprimerent. *Anaximander* Caeterum mysterium Jonicae scholae divulgavit; cum principium suum proprio nomine vocaret τὸ ἄπειρον 3), quod, si verum sensum spectes, nihil aliud vult, quam Thaletis aqua vel Anaximenis aër, ratione habitâ rerum

1) Cf. Aristot. Met. I. 3.

2) Cic. de N. D. I. 10. ib. interpretes.

3) Cic. I. I. Aristot. I. I.

singularium et determinatarum. Ionicis ergo philosophis jam dudum evanuerat omnis de ipsis existentibus rebus cogitatio, cum et ipsa harum rerum nomina non nisi imaginum loco adhiberentur aliisque notionibus inservirent. Longius autem progressi sunt Eleatici et puram τοῦ εἶναι notionem ab imaginationis velis penitus separaverunt, eamque, quae hucusque nonnisi per aliam perluxerat speciem, per se liberam collocaverunt. Non de naturae fonte, ita ut natura finis esset cognitionis, sed de ipsa rationis dignitate res agebatur 1). Eam solam originariam, solam absolutam, quaeque ad nihil aliud, nise se, referretur, domesticis gaudentem divitiis praedicabant. Eadem res est cogitatio illudque cujus causa cogitatur, in se contrahitur, nihil quod a suâ naturâ separatum vel alienum sit aut gignit aut patitur. Sola est et una 2).

Non cogitandum esse de ea, quam subjectivam vocamus, ratione, perspicuum est, sed de ea, quae omnino objectivam, primariam habeat indolem, cui subjiciuntur omnia, quae, ut lux animantium oculos, ita hominis intellectum praecedat et implet. Magna illa τοῦ εἶναι aeternâ, immutabili affirmatione con-

1) Hinc explicandum est, cur minus diligenter res sensibus subjectas ipsosque sensus definiverint, cf. KARSTEN, l. l. p. 149 sq. neque Platonis subtiles sectati sint distinctiones.

2) Aristot. Metaph. I. 5. Παρμενίδης-ἐξ ἀνάγκης ἐν ὅτεται εἶναι τὸ ὄν καὶ ἄλλο οὐθέν.

tentus, ejus tantum contemplationem appetebat Parmenides, cetera omnia contemnens mutationibus et variationibus obnoxia, temporis spatiique legibus obsessa, semper illius amantissima conditionis, quae diversa, externa, aliena involaret.

Mundum ergo, quem *νοητόν* vocant, aperuerunt Xenophanes et Parmenides et distinctionem, nullo modo ab Eleatis tollendam, introduxit inter vitae intellectualis, contemplativae, cultores sive philosophos et vulgaris sentiendi moris sectatores. Separatio ita ab iis constituta est Idealismum inter et Empirismum, Naturalismum potius, quum, quae tantopere praedicabat Empirismus, rerum naturalium series solidaque historicorum factorum doctrina, non nisi verae cognitionis impedimentum Idealismo, huic vero ille vana somnia agere videretur. Jacta erat alea; certaminis signum dabatur, nulla pax, nulla compositio. Intelligimus enim istiusmodi doctrinam, quae tantopere a communi opinione differet, ipsum mundum spectabilem omnino negaret tum, qui illum verum et principem celebrabant, nihili faceret, non diu placidâ Parmenideae speculationis quiete contentam esse posse. Ipsa ejus indoles bellum incitabat, vocabat adversarios, quorum opiniones non intelligere, sive, ut hodie ajunt, *deducere* valebat, tantum repudiabat. Naturam enim ejusque copiam nequaquam esse agnoscebat Parmenides, quae enim de ea in versibus scripsit ipse *δόξας-βροτείας* et *νόσμον-*

ἐπέων ἀπατηλὸν vocat 1), ut igitur haec pars sui operis a Plutarcho minus recte dicatur κοσμογονία 2). Totius Parmenideae doctrinae tum praestantia tum etiam lacuna in eo sita est quod nullam κοσμογονίαν condere potuerit. Non eam scilicet, quae naturam, ut vocant, acciperet, sed quae ex ipsa ratione naturae demonstraret necessitatem, utramque non Dualistico quodam modo jungeret, sed ex internis rationis visceribus eam profectam esse indicaret. Hoc tamen, quamvis solam fortem, validam, aeternam, Νοῦν intelligeret, eique Principatum daret 3), propositum non tenuit.

Thesaurum alicujus qui aufert, eum ipsum aggreditur. Multos adversarios nacti sunt Eleatae, qui rerum varietatem, τὰ πολλά, earumque dignitatem sibi eripi aegre ferrent; strenuo autem illi doctrinam suam defendebant. Cognita est et famosa eorum, Zenonis praecipue, Dialectica. Tanti nominis facta est haec disputatio, ut notam characteristicam scholae Eleaticae in ea quaerere Proclus non dubitet 4). Quaestio praesertim περί τὴν κίνησιν agitabatur, quam quippe contradictoriam et inextricabilium spi-

1) Cf. KARSTEN, l. l. pag. 40. v. 110 sq.

2) Plut. Amat. pag. 756. F.

3) Νοῦς ἔστι Βασιλεὺς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. Plato. Phileb. pag. 28 cf. KARSTEN, l. l. pag. 215. 216.

4) τὴν διαλεκτικὴν ἑξαιρετὸν οὖσαν τοῦ Ἑλεατικοῦ διδασκαλείου, καθάπερ etc. KARSTEN, l. l. pag. 15.

narum plenam 1), oppugnabant, tum ut boni militiae duces exercitum in ipsos hostium agros immittebant et τῶν πολλῶν defensoribus arcem suam diripiebant. Narrat enim Zeno apud Platonem in Parmenide, se librum conscripsisse in auxilium τῷ Παρμενίδου λόγῳ πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας αὐτὸν κωμῶδειν, ὥς εἰ ἐν ἑσσι, πολλὰ καὶ γελοῖα συμβαίνει πάσχειν τῷ λόγῳ καὶ ἐναντία αὐτῷ. ἀντιλέγει δὴ οὖν τοῦτο τὸ γράμμα πρὸς τοὺς τὰ πολλὰ λέγοντας, καὶ ἀνταποδίδωσι ταῦτα καὶ πλείω, τοῦτο βουλόμενον δηλοῦν, ὥς ἔτι γελοιότερα πάσχοι ἂν αὐτῶν ἢ ὑπόθεσις, ἢ εἰ πολλὰ ἔσιν, ἢ ἢ τοῦ ἐν εἶναι, εἰ τις ἱκανῶς ἐπέξιοι 2). Illud vult Zeno, philosophiae Eleaticae obtreptatoribus neque naturam τοῦ ἐνός, sive Mentis infinitam et in se penitus conversam indolem, neque τὰ πολλὰ sive rerum naturalium imbecillam, et fluctuantem varietatem, bene perspecta haberi.

§ 3.

Platonis iudicium.

Longiores fuimus in enucleando Parmenideae philosophiae sensu, cum saepius vel minus recte inbelligatur vel justo minus aestimetur. Duo teneamus

1) Cf. Arist. Phys. IV. 3. al. locis. KARSTEN, l. l. pag. 180.

2) Cf. Plato Parmen. pag. 128 sq.

necesse est, tum quae de mente professus est, tum ingenii constantiam et castitatem. Castitas enim est animi, ea non admittere et conjungere quae incongrua et aliena sunt. Refutationem autem doctrinae non ab iis proficisci posse, qui sine iudicio communis opinionis sequerentur viam, sed ab eo qui, quid vellet Parmenides, quo tenderet, bene perceperat, manifestum est. Idealem mundum a naturali sejunxit, illi principatum dederat, simplici quippe suaque vi pollentem, hunc penitus abiecit, visis tradidit et opinionibus.

Quaestiones autem de iis, quae abiecerat Parmenides, ea ratione minime solvebantur. Licet enim rebus naturalibus nullam stabilitatem, concordiam concedas, mundum istum nomines fluctuantem, labentem, restat ut quaeramus, quomodo fieri possit ut sub imperio Mentis tales oriantur ruinae, neque omnia ista, etiamsi morte et interitu *Noûv* celebrare satis videantur, vitam etiam suam ejus honori impendant. Duas partes haec quaestio continere videtur, de naturâ et origine rerum istarum tum de repraesentaminum nostrorum accuratâ veritate.

Ex eodem vero fonte istae manant. Nisi enim a se invicem separatae, divisae essent res naturales, nisi externam haberent relationem, absolutam infinitamque acciperent dignitatem; deinde, quae de repraesentaminibus oritur quaestio, eadem causâ tenetur. Nisi adesset inter eum qui percipit remque percep-

tam discrimen, haec in iudicium venire non poterat. Quaeritur ita de rerum omnium determinatione, *relativitate*, ut ita dicam. Cogitari nequit mundus externus, dicebant Eleatae, imaginatione, repraesentandi facultate nobis apparet, sed neque naturalium rerum copia, neque visorum infinita diversitas ullam veritatis, scil. τοῦ νοεῖν, speciem prae se fert. Mens naturâ suâ una est, aeterna, infinita, mundus dividitur, res naturales a se invicem distant, terminis cohibentur, inferiorem vel superiorem locum occupant, oriuntur et pereunt.

Natura nunquam una est, vicissitudinibus, partium successione, temporis spatiique oeconomia gaudet. Νοῦς autem simplici simultanaque indole praeditus est, omnia suo sinu complectitur tenetque, αἰεὶ κατὰ πάντα sese habens, cum illa eam possideat indolem quam Plato vocat τὴν θατέραν φύσιν 1), id est, eam naturam, quae non alia solum continet, sed cujus nota characteristicæ τὸ alienare, τὸ ἕτερον, τὸ πρὸς τι εἶναι, vocari potest.

Jam vero, cum haec ita sint, proximum Graecae philosophiae munus est, ut tum discrimen illud melius et accuratius perpendat effingatque, tum discordiam conciliare conetur. Proponitur ita quaestio quam solvisse prae se ferebat Anaxagoras: »αὐτοκράτορα γὰρ αὐτὸν ὄντα (τὸν νοῦν) καὶ οὐδενὶ μεμιγμένον πάντα

1) Plato in Tim. pag. 35. a.

φησὶν αὐτὸν κοσμεῖν τὰ πράγματα διὰ πάντων ἰόν-
τα 1). Hoc acu tangit vulnus. Quamvis igitur mens
esset καθαρός et simplex et a rerum multitudine,
generum et specierum differentiâ abhorrere videtur,
in ipso tamen mundo Ideali differentiae et discriminis
principium detegendum esse videtur. Quod nisi fiat,
ut Idealismus et Realismus in concordiam redigantur,
nulla spes est. Ut verbo dicamus, Idealismo Par-
menidis puro adhuc, abstracto, doctrina Platonis *de*
Ideis succedat necesse est.

Cum igitur Parmenidea philosophia oppositionem
inter universale τὸ εἶναι et singulare firmiter tenens,
Naturae, rerum limitatarum singulariumque quippe
congeriei, nullam nisi negativam et contradictoriam
indolem concesserat, universalem autem et affirma-
tivam substantiam infinitae absolutaeque Rationi tri-
buens, a Platone in Parmenide recte ita proponitur
Parmenides ut Socratem refellat. Etiam si enim se
in ejus admirationem correptum dicat Eleates, εἰπόν-
τος ὅτι οὐκ εἷας ἐν τοῖς ὁρωμένοις οὐδὲ περὶ ταῦτα τὴν
πλάνην ἐπισκοπεῖν, ἀλλὰ περὶ ἐκεῖνα ἃ μάλιστα τις ἂν
λόγῳ λάβοι καὶ εἶδη ἂν ἡγήσαιτο εἶναι 2), difficultates
tamen Socraticae doctrinae de Ideis et rerum cum
istis communione acutissime aperit, si aliquis consti-
tuere velit, ὥς ἔστι γένος τι ἐκάστων καὶ οὐσία αὐτῇ

1) Plato in Cratyl. pag. 413.

2) Plato in Parmen. pag. 135.

καθ' αὐτήν. Idearum igitur causam in illo Dialogo tenet contra mundum spectabilem, quod ipsius menti consentaneum est; quamvis, si reliqua spectamus, Platonius Parmenides a vera philosophi doctrina recedere videtur.

Quid igitur in Parmenidis doctrina reprehendere debuit Plato? Illud profecto non quod intelligentiam quaereret illius quod vere subsisteret; nihil enim philosophiae magis convenit. Paucis indicat KARSTEN «Plato, »inquit,» qui Parmenidis exemplo verum appellans id quod per se est, retulit hoc ad res aeternas et divinas, non autem unum esse dixit, ut Parmenides, neque unam honestatem vel sapientiam esse, ut Euclides, sed in plura genera divisit et varias effinxit formas, ut *pulcrum, sanctum, bonum*; easque formas quamquam humana et terrena contagione immunes diceret, non tamen a mundo divellit plane ac segregavit, sed exemplaria esse censuit eorum quae in rerum naturâ et in hominibus et officiis obscura et confusa videantur 1).» Nimirum cum Parmenides τὸ ὄν sive substantiam ea ratione constituisset, ut nullam sive in se sive extra limites suos admitteret differentiam, perfecta gauderet solitudine, monarchicam hanc τοῦ ὄντος indolem longe quidem abfuit Plato, ut repudiaret, injustum esse tamen censuit regnum veritatis tali vacuitate contineri. Incolas in-

1) Cf. KARSTEN, l. l. pag. 220.

troduxit Ideas, quibus neque substantialem ademit dignitatem, neque ita sejunxit, quin summa Idea τοῦ ἀγαθοῦ complecteretur omnes. Novimus omnes qui Platonis legimus dialogos, quantus eum agitet Idearum investigandarum ardor, quanto impetu ad Idcalem istam venationem feratur, quanta liberalitate inventas excipiat. Ipse in Parmenide mentem suam declarat. Interrogat Socratem Parmenides: Ἡ καὶ περὶ τῶνδε, ὦ Σώκρατες, αἱ καὶ γελοῖα δόξειεν εἶναι, οἷον θρίξ καὶ πηλὸς καὶ ῥύπος ἢ ἄλλο τι ἀτιμωτάτον τε καὶ φανυλότατον, ἀπορεῖς εἴτε χρὴ φάναι καὶ τούτων ἐκάστου εἶδος εἶναι χωρὶς, ὃν ἄλλο αὐτῶν ὧν ἡμεῖς μεταχειρίζομεθα, εἴτε καὶ μη; Respondet Socrates εἶδος δέ τι αὐτῶν οἰηθῆναι εἶναι μὴ λίαν ἢ ἄτοπον. — Νέος γὰρ εἰ ἔτι, φάναι τὸν Παρμενίδην, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐ πῶ σου ἀντείληπται φιλοσοφία ὡς ἔτι ἀντιλήψεται κατ' ἐμὴν δόξαν, ὅτε οὐδὲν αὐτῶν ἀτιμώσεις· νῦν δέ ἔτι πρὸς ἀνθρώπων ἀποβλέπεις δόξας διὰ τὴν ἡλικίαν 1).

Philosophiam igitur non arctis finibus doctrinae Parmenideae coarctavit Plato, sed tum differentiam Idearum introduxit, tum singulis Ideis illud concessit quod universali tantum substantiae tribuit ille, nimirum ut essent ἐφ' ἑαυτοῦ. Nihil magis alienum esse potest a doctrinis Eleatarum. Qui enim discrimen vult, unitatem et harmoniam non velle videtur,

1) Cf. Parmen. pag. 130.

quique ἔνωσιν tuetur, discriminis fautor haberi non posse putatur. Utrumque tamen quippe in philosophia summum Plato desiderat. Dialectica Platonis, quam nulli tribuendum censet πλὴν τῷ καθαρῶς τε καὶ δικαίως φιλοσοφοῦντι, ipsam Idearum indolem prosequitur. Οὐκοῦν ὅγε τοῦτο δυνατὸς δοῦν, μίαν ιδέαν διὰ πολλῶν, ἐνὸς ἐκάστου κειμένου χωρὶς, πάντῃ διατεταμένην ἱκανῶς διαισθάνεται, καὶ πολλὰς ἑτέρας ἀλλήλων ὑπο μιᾶς ἔξωθεν περιεχομένας, καὶ μίαν αὖ δι' ὅλων πολλῶν ἐν ἐνὶ ξυνημμένην, καὶ πολλὰς χωρὶς πάντῃ διωρισμένας· τοῦτο δ' ἔστιν, ἥ τε κοινωεῖν ἕκαστα δύναται καὶ ὅπη μὴ, διακρίνειν κατὰ γένος ἐπίστασθαι 1). Neque disseminare vult Ideas, ut nullo vinculo contineantur, τὸ γε πᾶν ἀπὸ παντός ἐπιχειρεῖν ἀποχωρίζειν ἄλλως τε οὐκ ἐμμελές καὶ δὴ καὶ παντάπασιν ἀμούσου τινὸς καὶ ἀφιλοσόφου 2): neque Idealem mundum ita contrahere, ut purae indistinctaeque tantum οὐσίας speciem praeberet. Verum est illud quod in se et per se, quod unum est, Parmenides inquit. *Esse* est notio affirmativa, libera, a se tantum pendens. In notione τοῦ *esse* non opus est aliam adhibere notionem, non indiget. Illud autem ad cuius notionem postulatur notio alterius quod non est, quod non suâ naturâ comprehenditur, quod relatione concipitur, per se verum

1) Cf. Soph. pag. 253.

2) Cf. Soph. pag. 259.

non est, quia ad ejus notionem explendam talia requiruntur quae negativam definitionem admittunt. Verum nihil extra se patitur, nihil alienum, nullum terminum.

Cum hanc *οὐσίαν* significationem proponeret, nullam autem rerum naturalium huic congruere intelligeret, his enim imperat Deus Terminus, veritatem iis ademit, Rationi infinitae, simplici, tribuit. Quamvis Plato hanc veri determinationem non repudiaret, illud demum verum esse quod omnia sua vi complecteretur, neque etiam existentium rerum copiae hoc nomen inscriberet, dubitare tamen potuit num idem discrimen quod Parmenides fecerat inter opinionem et *οὐσίαν*, etiam admiitendum esset inter illud quod voluit Eleates et quod dedit, sensum et literam. Probare potuit principium philosophandi, veri absolutam dignitatem, expositionem improbare. Demonstrare potuit, determinationem τοῦ ἐνός vel aliam, quā τῆς οὐσίας thesauros exhausisse prae se ferebant Eleatae, non sufficere, eam, dignam licet, propriam tamen in Idearum regno provinciam obtinere, universalis autem regiminis honoribus minus esse aptam. Novimus Platonem illud fecisse. In locum τοῦ ἐνός substituit Ideam τοῦ ἀγαθοῦ 1), quae sola omnes complecteretur, sibi que tantum esset finis. Differentiam igitur Idearum semper tenuit,

1) Cf. Rep. VI. 508 sq. Phileb. pag. 20. 60 sq.

earumque communione et discrimine investigandis constare voluit Dialecticam, si autem invicem turbarentur, neque accurate quid intermedium esset, observaretur, oriri Sophisticam et Eristicam artem 1).

Universalem Idealis Mundi constitutionem, quae jubet ut id, quod revera est, sit αὐτὸ καθ' αὐτὸ sibi-que sufficiat, Parmenideam hanc definitionem non impugnavit Plato, sed discriminis principium inducere voluit. Quodsi igitur a Platone petimus doctrinae Parmenideae dijudicationem, maximis ipsum Parmenidem efferet laudibus, nullam tamen, nisi suam de Ideis philosophiam ab Eleatarum placitis magis distare pronuntiabit. Tota enim, quae in Sophistâ tum de ipsius Sophisticae deceptionis tum de μὴ ὄντος notione agitur disquisitio, illud tantum spectat, ut Ideas non per se solum esse, sed irrefragabili communione conjungi appareat. Hinc totius disputationis cardo in notionum τοῦ ταύτου καὶ θατέρου investigatione versatur, unde patet Ideas ita ad se invicem referri, ut multiplex iis conveniat esse, quatenus autem in se spectandae sint, remotâ communionis cogitatione το μὴ ὄν admittant: Ἔστιν ἄρα ἐξ ἀνάγκης τὸ μὴ ὄν ἐπὶ τε κινήσεως, εἶναι καὶ κατὰ πάντα τὰ γένη· κατὰ πάντα γὰρ ἡ θατέρου φύσις ἕτερον ἀπεργαζομένη τοῦ ὄντος ἕκαστον οὐκ ὄν

1) Cf. Phileb. pag. 16. τὰ δὲ μεσὰ αὐτοὺς ἐκφύγει. — Phaedr. pag. 262. 273. Politic. pag. 262. 285.

ποιεῖ, καὶ ξύμπαντα δὴ κατὰ τὰντὰ οὕτως οὐκ ὄντα
ὀρθῶς ἐροῦμεν, καὶ πάλιν, ὅτι μετέχει τοῦ ὄντος εἶναι
τε καὶ ὄντα 1). Differentiam utriusque philosophiae
acu tetigit HERBARTIUS, V. Cl., cujus verba appo-
nenda censemus:

» Plato, inquit, — favere non potuit disciplinae,
» quae primo cum κινήσει ζωὴν, καὶ ψυχὴν et νοῦν,
» sustulisse videbatur, tum vero etiam alto silentio
» (et necessario quidem) premebat τὸ καλόν, τὸ ἀγα-
» θόν, τὸ δίκαιον ceterasque notiones ad morum phi-
» losophiam spectantes. Sensit tamen noster, ad Par-
» menidem se multo propius accedere, quam ad
» Heraclitum ejusque sectatores: eadem erat animi
» vis in rejiciendis sensuum praestigiis, eadem tena-
» citas in amplectendis iis quae sola ratione cogitantur.
» Relicta autem γενέσει ad οὐσίαν tendentes, haud
» idem οὐσίας genus amplexi sunt. *Parmenides haeret*
» *in simplicissima illa notione τοῦ esse*, ita, ut, si
» interrogas, *quid sit?* nihil respondeat, nisi ἔστι γὰρ.
» εἶναι, μηδὲν δ' οὐκ εἶναι· τὰ σε φράζεσθαι ἄνωγα:
» Plato *totus est* in explicandis quaestionibus, *Τί*
» *εἴη ἕκαστον τῶν ὄντων*, adeoque versatur in Ideis
» definiendis, partiendis, commiscendis” 2).

1) Soph. pag. 256.

2) Cf. HERBART. Diss. de Platonici systematis fundamento.
pag. 47.

CAPUT II.

DE ANAXAGORA.

§ I.

De indole Anaxagorae.

Quamvis Parmenides librum suum περί φύσεως prisco physicorum philosophorum more inscripsit, quam parum tamen rerum naturalium contemplatione tribuerit, abunde vidimus. Unice in ejus substantiae cognitionem defixus, quae omni naturali concretione caret, semper illud recantare videtur, ἐν βύθῳ εἶναι ἀληθείαν. Quum igitur nobis ob oculos ponit imaginem sapientis cujusdam Orientalis, qui indefessâ contentus abstractione rerum humanarum alto supercilio despicit parvitatem, longe diversum nos manet spectaculum ad Anaxagoram transituros. Quae cum Parmenide habuit ejusdem characteris insignia, est animi superba elatio et vitae invicta fortitudo. Philosophia vero plane diversa est. Unam οὐσίαν tenet

Parmenides, duplici cognomine gloriatur Anaxagoras. Tum φυσικώτατος vocatur, tum omnium consensu ab aequalibus appellabatur Νοῦς: ὃν οἱ τότε ἄνθρωποι Νοῦν προσηγόρευον, εἴτε τὴν σύνεσιν αὐτοῦ μεγάλην εἰς φυσιολογίαν καὶ περιττὴν διαφανεῖσαν θαυμάσαντες, εἶθ' ὅτι τοῖς ὅλοις πρῶτος οὐ τύχην, οὐδ' ἀνάγκην, διακοσμήσεως ἀρχήν, ἀλλὰ νοῦν ἐπέξησε καθαρὸν καὶ ἄκρατον 1). Nescio an majorem gloriam et famam popularem adeptus sit quam Parmenides, cujus doctrina, abstrusa magis et recondita, Graecis minus cognita esse debuit, ita ut majorem dignitatem acciperet morum castâ severitate quam philosophandi acumine. Naturam deinde penitus abjecerunt Eleatae, nullam opinionibus veritatem tribuentes, ut minorem cum populari religione offensionem excitarent. Licet hoc paradoxon videatur et in memoriam revocare possimus, quae protulit Xenophanes, manifestum tamen est, si perpendimus talem philosophiam, quae sectatores a rerum naturalium explicatione avocabat, nullam quippe ex iis veritatem expectans, mitiorem esse debere in dijudicanda vulgi de his sententia. Cujus enim rei veritatem nullam putamus, quid de eâ alii sentiant, animum non movet.

Quod igitur a Graecis expectabant Eleatae erat Archimedis illud: Noli turbare circulos meos. Zenonis liber in defensionem magis scriptus erat quam

1) Cf. Plut. in Pericle. c. 4.

ut aggrediretur. Anaxagoras vero Naturam minime repudiabat, summo ardore ejus cognitionem persequabatur, dignamque habuit quae rite ab aliis intelligeretur. Non Deos Deasve introduxit sed naturales causas, non Theologiae Graecae somniis scientiam τοῦ κόσμου effici putabat, sed assidua investigatione, sol non erit ipsi »magnus Apollo» neque Ἡέλιος,

οὔτε καὶ ὀξύτατον πέλεται φάος εἰσοράασθαι 1).

sed μύδρον διάπυρον 2). Quanta Graecae religionis clades! quanta sanctissimarum rerum irrisio! quanta impietas omnibus iis videri debuit, quibus »saepe Faunorum voces exauditae, saepe visae formae Deorum» 3)! Adde quod nullam audax iste mente tenuit δεισιδαιμονίαν, portentorum, signorum timorem etiam aliis eripuit: οὐ μόνον δὲ ταῦτα τῆς Ἀναξαγόρου συνουσίας ἀπέλανε Περικλῆς, ἀλλὰ καὶ δεισιδαιμονίας δοκεῖ γενέσθαι καθυπέρτερος, ὅση πρὸς τὰ μετέωρα θάμβος ἐργάζεται τοῖς αὐτῶν τε τούτων τὰς αἰτίας ἀγνοοῦσι, καὶ περὶ τὰ θεῖα δαιμονῶσι καὶ ταραττομένοις δι' ἀπειρίαν αὐτῶν· ἣν ὁ φυσικὸς λόγος ἀπαλλάττων, ἀντὶ τῆς φοβερᾶς καὶ φλεγμαινούσης δεισιδαιμονίας, τὴν ἀσφαλῆ μετ' ἐλπίδων ἀγαθῶν εὐσέβειαν ἐνεργάζεται 4). Intelligitur certaminis signum, quod

1) II. XIV. 345.

2) Cf. Diog. Laërt. II. 12. Plato Apol. S. c. 14.

3) Cic. de N. D. II. 2.

4) Plut. in Pericle. c. 6.

dederant Eleatae, jam in ipsa acie audiri. Appa-
ruit quam longo intervallo philosophia Graeca a re-
ligione discederet. Tertium igitur nomen accepit
Anaxagoras: dictus est "*ἄθεος* 1), et impietatis ac-
cusatus. Vix eum tueri potuit Pericles, *καὶ μὴν ἐγώ,
ἔφη, τούτου μαθητὴς εἰμι.* 2).

Jam vero, si haec reputamus, intelligimus morum
et vultus severitatem, quam veterum testimonia Ana-
xagorae tribuunt. Ferunt enim eum, veluti Periclem
et Euripidem, fuisse *ἀγέλασον* 3), Periclem vero prae-
cipue, consuetudine cum eo contracta, illam habi-
tus et omnino cogitandi agendique gravitatem sus-
cepisse, quae Atheniensium admirationem tantopere
movebat 4). Non enim potuit quin Anaxagoras,
philosophiae solum amore ductus, ipse sentiret quan-
tum ab omnibus patriae et aequalium opinionibus
traditionibusque distaret. Religioni fidem non am-
plius habere potuit, non credebatur Deorum volunta-
tem vaticiniis aut signis manifestari, tum naturae
judicia alia ratione intelligebat, tum ipsa Homeri
carmina, alteram Graecorum naturam, allegoricā in-
terpretatione ad abstractam virtutis et probitatis signi-
ficationem reducere conabatur 5). Omnia igitur illa,

1) Quos citat. SCHAUBACH, *Anaxagorae Clazomenii Fragmenta.*
pag. 39.

2) Cf. Diog. Laert. II. 12.

3) Aelian. V. H. VIII. 13.

4) Cf. Plato in *Phaedro.* pag. 270. Cic. *Orat.* III. 34. al. loc.

5) Cf. Diog. Laërt. II. 11. SCHAUBACH, l. l. pag. 27.

quibus populi vita religiosa et moralis continebatur, omnes istas caritates, quas patria una complectitur, dissolvebat et rejiciebat. Narrant ipsum interroganti, *Οὐδέν σοι μέλει τῆς πατρίδος; Εὐφήμει*, respondisse, *ἐμοὶ γὰρ καὶ σφόδρα μέλει τῆς πατρίδος, δείξας τὸν οὐρανόν* 1). Ut desiderio rerum naturam cognoscendi satisfaceret, magna suscepit itinera, patrimonii nullam curam gerens 2).

Animadvertimus igitur in Anaxagora illam characteris constantiam, quae vitae suae propositum firmiter tenens, ut philosophandi satisfaceret desiderio, neque aequalium extimescebat reprehensionem, neque vitae politicae blanditias et ambitionem ullius momenti esse putabat. Ipse vivendi cursu imaginem expressit ejus Mentis quam naturae ordinationi praepositam esse constituebat. Veluti haec, Deorum Homericorum chorum de coelo dejiciens, Naturae iis eripiebat gubernationem, ita recta ratione tantum rerum naturalium mysteria cognosci posse contra sacerdotum et augurum effata contendebat. Quaenam igitur erat causa istius dissensionis?

Τίς τ' ἄρ' σφωε θεῶν ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι;

Quum contendimus inde ab Anaxagorâ revera discordiam Religionem inter et Philosophiam Graecam natam esse, illud tantum volumus, tum demum

1) Diog. Laërt. II. 7. Aristot. Eud. v. 7.

2) Cf. quos citat. SCHAUBACH, l. c. pag. 7.

schisma illud omnibus apertum et perspicuum esse factum. Ipsa *discrepantia* enim indoli philosophiae et Graecae religionis inest. Apparuit autem tum demum cum haec eo pervenisset, ut conscia fieret indolis suae. Polytheismus et Anthropomorphismus plane contraria sunt universalitati cogitationis. Primus hoc vidit Xenophanes. Veteres illi, quominus hanc differentiam acute perspicerent, exclusivo naturae studio impediabantur. Indolem habuerunt philosopham, conscientiam non habuerunt. Cum vero oppositionem inter Rationis universalitatem et rerum naturalium definitam existentiam omnibus numeris absolvissent Eleatae, Anaxagoras, naturae amantissimus, Rationis principatum etiam in rerum spectabilium investigatione vindicabat. Ut verbo dicamus, emancipavit Naturam e vinculis subjectivitatis, propriam ipsi tribuit dignitatem.

Ἄ δὲ — ἰδιώσωμεν ψευδόμεθα: Heraclitus inquit 1). Illud *ἰδιώζειν* principium erat Graecae Religionis. Deos sibi similes effecerant, humanâ formâ, humanis cupiditatibus praeditos. Naturae autem nullum concedebant munus nisi ut esset instrumentum, quo Dii et homines in assiduo vitae suae commercio uterentur, nuntius quidam, Deorum effata ad homines, hominum vota et preces ad Deorum aures

1) Sext. Emp. adv. Mathem. VII. 133. ib. VII. 127. 129 sq.
Stob. Serm. III. 84.

perferens. Intelligitur ipsum *ἄγγελον*, servum quippe, nullos sibi honores neque petere neque accipere. Temerariam hanc et voluntariam de Naturâ opinionem, inde ortam, quod a *personalitate* sua, ut ita dicam, Graeci oculos avertere nequaquam didicerant, quaeque votis suis utilia et grata erant, ea etiam *esse* somniabant, philosophiâ sustulit Anaxagoras, mentis iudicio submittere iubens quae sibi vindicaverat imaginationis licentia. Autonomiam igitur naturae restituit et domesticae oeconomiae honores, directam divinae voluntatis manifestationem naturalium rerum ope nullo modo concedens.

Videmus Anaxagoram ita Polytheismo longe gravius intulisse vulnus quam Xenophanes aut Parmenides. Quid isti vellent, doctrinae difficultas populo obscuravit. Perspicua erat vox Anaxagorae. Internam, propriam vitam naturae adscribere, ut non amplius esset ministra hominum, non amplius haberetur gradus ad Olympum, non jussa domini alicujus, *se* tantum, *suam* praestantiam, *suam* pulcritudinem exprimeret, quid erat, nisi rerum Divinarum et humanarum separatio, Deorum interitus, qui neque homines audire neque iis respondere possunt? Deorum potestas labefactata est, quid juvat eorum voluntatem flectere velle, eos fatigare precibus? Rude donati sunt ab Anaxagora, inutilem vitam agunt, Epicureo quodam otio cum dignitate fruntur.

Quamvis postea Stoici et Neoplatonici popularem Religionem restituere conati sunt, significationem quandam esotericam Polytheismi perhibentes, animadvertendum est, eos, licet jure discrimen statuerent inter sensum religionis et popularem ejus intelligentiam, tamen sibi contrarium aliquid voluisse, cum unum altero defendentes, simul constituere tentarent vulgarem religionis cultum et philosophicam ejus explicationem. Nihil enim valet religio nisi una et indivisa populari fide vigeat. Hanc autem, cum apud Graecos potestatis Deorum cogitatione nitetur, Anaxagoras fregit naturae defendens emancipationem.

§ 2.

Doctrinae expositio.

Quum igitur Anaxagoras, communem Graecorum opinionem aversatus, Naturam non amplius machinam aliquam esse vellet, quam nutus et voluntas singulorum Deorum moderaretur, eorumque de rebus divinis humanisque sententiis referendis inserviret, propriam ipsi indolem et autonomicam indolem tribuere debuit. Ipsa regiminis habenas tenens sibi tantum paret. Positivam determinationem adepta, non talem solum quae ad aliarum rerum dignitatem augendam vel explicandam adduceretur, relationis vin-

culis liberata, aptum facta erat contemplationis ob-
jectum. Etiam si igitur veras Anaxagorae laudes in
eo quaesierint multi, quod Menti omnium rerum
principatum tradidit, unde Aristotelis orta est sen-
tentia: νοὺν δὴ τις εἰπὼν ἐνεῖναι, καθάπερ ἐν ζώ-
οις, καὶ ἐν τῇ φύσει τοῦ κόσμου καὶ τῆς τάξεως πάσης
οἷον νηφῶν ἐφάνη παρ' εἰκῇ λέγοντας τοὺς πρότερον 1);
domestica ejus in Graecâ philosophia laus nullâ aliâ
re constat, quam naturae in philosophiam introduc-
tione, seu, quod idem innuit, philosophiae ad na-
turalium rerum cultum revocationem.

Quod minime ita intelligendum est, ut Anaxa-
goras vulgares Materialistas secutus sit, et sensuum
perceptionibus totam et plenam veritatem contineri
putaverit, vel mentis existentiam concedens naturae
tamen primas partes in *tabulae rasae* istius inscrip-
tionibus concesserit; longe aliam tenuit opinionem
et sensuum testimonia abiecit: ὑπὸ ἀφανρότητος αὐ-
τῶν οὐ δυνατοί ἐσμεν κρίνειν τὰ ληθές 2). Natura-
lem introduxit philosophiam quae cogitando suscipe-
retur et perficeretur, neque ullis, nisi ipsius rei,
cohiberetur terminis, cum Νοῦς universale esset re-
rum principium. Non solum ita ex veterum tes-
timoniis tum ex fragmentis, quae nobis supersunt,
rerum naturalium inquirendarum amorem Anaxago-

1) Aristot. Metaph. I. 3.

2) Cf. fragm. cit. SCHAUBACH, pag. 142.

ram implevisse colligimus, sed, unde illa exstiterit, conficere possumus.

Quod alienum et incognitum est incitat et allicit. Anaxagoras autem ille erat qui tum *Noûv* inter et Naturam discrimen accuratissime teneret, tum eo ipso rei a Mente tam diversae cognoscendae incenderetur cupiditate. Amor enim discrimine excitatur.

Quum igitur in eo sumus ut, quae philosophatus sit Anaxagoras, explicemus, non potest quin duplicem faciamus observationem. Primum enim Anaxagoras non, ut qui praecesserant philosophi, vel Rationem vel Naturam simpliciter tenuit, sed utramque uno systemate complecti conatus est, et quidem ita ut *jure* praeferret τὸν *Noûv*, *facto* tamen magis Naturam respiceret 1). Deinde vero, cum tam unitatem quam differentiam retineret, hoc ita sumsit ut utraque determinatio Rationem et Naturam tangeret. Ita non alternis vicibus *Noûs* unitatem adipiscitur vel Natura differentiam, sed contra singulae utramque; quamvis in Naturali ejus doctrina illud maxime manifestum est. Quando enim Naturae ex causae qualiscunque externae vinculis emancipatio in eo constat, ut a se tantum pendeat et legem existendi suo complectatur sinu, universitas sit necesse est. Nam si talis concipi possit, quae aliena et vero arctissimo secum con-

1) Cf. Aristot. Metaph. I. 4.

juncta vinculo complectatur, istius concordiae causam non ipsa praebent, sed praestantius aliquod principium intelligitur. Jam vero cum internam Naturae harmoniam necessario perhiberet Anaxagoras, etiam nativam ipsi vim concedere debuit quâ totius regni Naturalis partes containerentur. Ipsa igitur Naturae notio harmoniam ejus salvam esse indicaret: sed alia oritur difficultas. Concors ista Naturae constitutio Idealis tantum est, ubicunque spectes nusquam apparebit, unum ab altero segregatur, neque solum ipsa rerum inter se differentia omnem concentum dirimit, sed singulae res praeter peculiarem qualitatem, qua ab aliis generis rebus distinguuntur, proprio pectore differentiae, metamorphoseos, discretionis semina continent, oriuntur et pereunt, multiplicibus stadiis vitae decursus efficitur. Duplex hinc oritur dubitatio.

Tum enim singula rerum genera universalem unitatem spernere videntur, tum ex propriae vitae oeconomiâ jam expulerunt. Cum ita una sit Natura et ab omni parte sibi similis, unde rerum inter se discrepantia? unde separatae ποιότητες? unde infinitae varietatis splendor?

Acute istam difficultatem sensisse philosophum ex iis abunde apparet, quibus Mentis naturam descripsit, »Τὰ μὲν ἄλλα, inquit, παντὸς μοῖραν ἔχει, νοῦς δὲ ἐστὶ ἀπειρον καὶ αὐτοκρατὲς καὶ μέμικται οὐδενὶ χρήματι, ἀλλὰ μόνος αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ ἐστίν. Εἰ μὴ γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ

ἦν, ἀλλὰ τεῷ ἐμέμικτο ἄλλω, μετεῖχεν ἅν ἁπάντων
 χρημάτων εἰ ἐμέμικτό τεῷ. Ἐν παντὶ γὰρ παντὸς μοῖρα
 ἔνεστιν, ὥσπερ ἐν τοῖς πρόσθεν μοι λέλεκται. Καὶ ἀνε-
 κώλυεν αὐτὸν τὰ συμμεμιγμένα, ὥς μηδενὸς χρήματος
 κρατεῖν ὁμοίως, ὥς καὶ μόνον ἔόντα ἐφ' ἑαυτοῦ 1).”
 Identitas igitur Mentis inde deducitur, quod cum
 nulla alia re commixta sit. Natura autem est mix-
 tarum finitarumque rerum quasi theatrum, quae si
 singulae sibi constant suamque, ut ita dicam, con-
 servant Individualitatem; nulla pax adest, nulla har-
 monia, sed bellum potius omnium inter omnes.
 Etiam si enim illa possideat quibus eget altera, una
 notione conjungi non possunt, nisi singularum ποιότης
 evanescat plane. Pugna igitur adest inter eam,
 unde profectus erat Anaxagoras, universalem Natu-
 rae Ideam et discretam Realitatem. Duplex aperta
 erat via, ut vel ex uno principio generum diver-
 sarum deduceret qualitatem, vel formali tantum cir-
 culo includeret. Difficultas manifesto in eo consta-
 bat, quod singulae res ab universali Naturae Ideâ
 magis remotae essent, quam ut unquam uno orga-
 nismo conjungerentur. Sensit illam Anaxagoras, ne-
 que tamen vel Naturae universam, quae omnia com-
 mearet, vim amittere, ita enim ad Empirismum po-
 pularem rediisset, neque, cujus studio assidue tene-
 1) Cf. fragm. 8. apud SCHAUBACH, l. l. pag. 100 sq.

batur, rerum discretam qualitatem repudiare, quod Eleatarum revocasset philosophiam.

Problematis spinas perspexit Anaxagoras, ingeniosam vero et, cum successivae in ipsa Natura progressionis principium geneticum non teneret, unicam quae restabat hypothesin excogitavit. Naturae primitivam, Idealem *ένωσιν* servans, unum principio Naturae vultum finxit, qua fictione utebatur, ut, quae postea orta erat et manifesta fiebat rerum diversitas, tanquam extincta videretur et depressa.

Ὅμοῦ πάντα χρήματα ἦν, ἄπειρα καὶ πλῆθος καὶ σμικρότητα. Καὶ γὰρ τὸ σμικρὸν ἄπειρον ἦν. Καὶ πάντων ὁμοῦ ἔόντων οὐδὲν εὐδηλον ἦν ὑπο σμικρότητος 1).

Haec autem hypothesis, quae primitivae Naturae conditioni indistinctam unitatem concedit, quid significat, nisi Anaxagoram, quocunque modo possit Naturae τὸ ὅλον salvum esse velle? Distinctionis et explicationis causa non ipsa est, non ipsa suam conditionem dividit distinctamque oculis vulgi, tanquam *κοσμον αἰσθητον*, proponit, harmoniae tantum principium est. Illi enim, qui singulis rebus intenti neque universae Naturae majestatem perceperunt, neque, sensuum observationibus fidem habentes Naturaeque *γένεσιν* et *ἀλλοίωσιν* magna clamore perhibentes, Magnae Matris Mystera perspexerunt, nullo modo sciunt se mundo phaenomenali includi (et

1) Conf. fragm. 1. ap. SCHAUBACH, pag. 65 et pag. 70 sq. 75. 91.

quasi obsideri, verum sensum τοῦ κόσμου ignorantes. Unus est enim Mundus neque unum in alterum mutatur, nihil oritur, nihil perit 1). Recte ita Anaxagoram interpretatus est Simplicius: ὁ δὲ Ἀναξαγόρας σοφὸς ὢν, inquit, διττὴν ἡνίττετο τὴν διακόσμησιν, τὴν μὲν ἡνωμένην καὶ νοητὴν προϋπάρχουσαν, οὐ γὰρ ἔγχερος ἐκείνη ἀλλ' ὑπεροχὴ οὐσίας καὶ δυνάμεως, τὴν δὲ διακεκριμένην ἀπὸ ταύτης, καὶ κατὰ ταύτην ὑφίστασθαι ὑπὸ τοῦ δημιουργικοῦ νοῦ. — Εἰκότως δὲ καὶ τῶν αἰσθητῶν ἕκασον κοινωνεῖ πᾶσι καὶ μετέχει πάντων. Ξυρροία γὰρ μία, σύμπνοια μία, πάντα συμπαθέα, ὥς Ἰπποκράτης φησὶ, διὰ τὴν ἀρχέγονον ἐν τοῖς νοητοῖς αὐτῶν προϋπάρχουσαν ἔνωσιν 2). Cum igitur proprie Mundus unus idemque sit, Mens effecit, ut ad discretam Realitatem perduceretur. Jam vero, cum haec ita sint, metus est ne in illa rerum singularum dissipatione, singulae indolem suam sequantur, per se esse et a reliquarum consortio separatae esse velint. Providit his ita Anaxagoras, ut declararet Mundum totum constare ὁμοιομερείαις.

Quid autem est ὁμοιομερεία? vel potius quatenam sunt ὁμονομερεῖαι, nam non singulari, tantum plurali numero cogitari possunt? est nota characteristic totius Anaxagorei systematis, epigrammatica expres-

1) Cf. SCHAUBACH, l. l. quos citat. pag. 78. 125. praecipue fragm. 22. pag. 135

2) Cf. Simplic. in Aristot. Phys. pag. 106. b. cit. SCHAUBACH, pag. 92.

sio omnium quae de natura cogitavit. Ut verbo enim dicamus, *ὁμοιομερείαι* sunt parva, distincta universa, Monades, quae propriam et tamen universalem indolem continent, suo colore nitent, at universalis lucis *μετοχία* elucescunt. *Ὅμοιομερές* scilicet est id, cuius μέρος συνώνυμον ideoque ὅμοιον est τῷ παντί 1). Differentia illius Mundi, cuius unitatem praedicavit Anaxagoras, a mundo spectabili, qui sensuum perceptionibus apertus est, in eo constat, quod, quae antea contracta, tanquam uno ictu adesset natura, deinde Mentis distinctione variam diversamque rerum copiam e centro suo emitteret. Singulae tamen *ὁμοιομερείαι* originis conservant testimonium et generis similitudine, licet seorsim positae sint, conjunguntur. Πάν ἐν πᾶντι continetur, φαίνεσθαι δὲ ἕκασον καὶ ὀνομάζεσθαι κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν 2), nihil prorsus aliud ab alio secerni potest praeter ipsam Mentem 5). In singulis homoeomeriis redit totius Mundi constitutio, ejusque indoles tanquam μικροκόσμῳ cernitur. Omnino igitur absunt ut separatam, exclusivam habeant existentiam, sed dissimiles tantum sunt inter se non qualitate sed quantitate; ὅτου δε πλεῖζον ἔχει ἕκασον, τοῦτο δοκεῖν εἶναι τὴν φύσιν τοῦ πράγματος 3);

1) SCHAUBACH, l. l. pag. 87.

2) Joann. Grammat. in Arist. de Gen. et Corrupt. pag. 3. ib. cf. SCHAUBACH, l. l. pag. 113.

3) Cf. Aristot. Phys. I. 4.

» ut omnibus omneis

Res putet immixtas rebus latitare, sed illud

Apparere unum, quibus sint plurima mixta,

Et magis in promptu, primaque in fronta locata" 1).

Mens igitur proprie nullam aliam induxit mutationem, quam ut ea, quae indole et qualitate conjuncta essent, *quantitate* separaret, id est, ut internam vim nullam, tantum formalem exerceret, *Ἀναξαγόρας τε γὰρ μηχανὴν χρῆται τῷ νῶ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν* 2). Per se patet hanc distinctionem speciosam tantum esse et imaginariam, nullo autem modo ita solvi nodum, qui in diversa rerum naturalium qualitate et naturae unitate situs est. Solutio enim dici nequit, quum primum discrimen illud maxime momenti habetur, ut ad ejus perfectionem adducatur *Noûs*, deinde vero ejus operâ nihil efficitur, tantum magis perspicuum redditur quod jam hypothese praemissum est, harmoniam scilicet totius et partium sive membrorum diversitatem. Omnia distinctionis elementa primitivâ ista conditione jam continentur, neque Idealiter solum sed etiam Realiter, ut *Noûs* in iis elaboraret quae jam essent perfecta. Spontaneus igitur Mentis labor non est, sed nuda repetitio, quae efficit, ut res existentes tanquam fortuito natas consideremus, cum neque ipse *Noûs*, neque primitiva

1) Lucret. I. 875 sq.

2) Cf. Arist. Metaph. I. 4.

et originaria Naturae constitutio rationem sufficientem contineat, unde diversus earum locus et ordo in regno naturae deduci possit. Difficultas ideo tam universi quam singularum rerum occultata solum est hypothesi homoeomeriarum; in singulis vero homoeomeriis manifesta fit, cum, ut universalis rei dignitas separata qualitate obruatur et evanescat, periculum sit.

§ 3.

Judicium Platonis.

Doctrina igitur Anaxagorae, si breviter exprimamus, haec est. Mundus universitas rerum est, τὸ ὅλον, infinitis diversisque partibus constans, nihil oritur neque perit, quod enim illo nomine appellari posse videtur, nova tantum ἀποκρισις sive διακρισις est, v. c., Ἄναξαγόρας — φησὶ σάρκας ἐκ τῆς τροφῆς προσιέναι ταῖς σαρξίν¹⁾. Elementa illa sive homoeomeriae per se constant, nulla re egent, nullam desiderant, ipsae enim intimis visceribus continent omnia, supranaturali licet et invisibili ratione, sunt μικρόκοσμοι. Mens autem, universale ordinis rerum existentium principium, purus est, ἐφ' ἑαυτοῦ, nequaquam cum aliis rebus conjunctus concipi potest, satis est sibi. Haec philosophia quae Menti nullam

1) Conf. Aristot. de Generat. Anim. I. 18.

fere in Mundi ordinatione propriam relinquit vim, etiam homoeomeriis illam inconcussam immotamque dedit constantiam, qua distinguuntur. Ex ista sententia enim nihil aliud significatur quam singulas homoeomerias, sive elementariarum partium conjunctionem sponte et immediate efficere et exprimere universitatem, τὸ ὅλον, neque igitur aliquid innuere quod alias vellet formas, quibus sive ipsae completerentur sive transitus constitueretur in Mundi systemate. His autem difficultas non evanuit, quae inde oritur, quod singulae qualitates a se invicem diversae ordine quodam conjungi debeant ut »concentum illum, ex distinctis sonis in concordi civitate tenendum” audiamus, itaque singulae tam ad universalem unitatem, quam ad reliqua genera diversarum rerum in unitatis istius organismo referantur. Nam sive inter se similes sunt homoeomeriae, singulaeque ejus dignitatis ut nullis reliquis opus iis sit, tum autem homoeomeriarum in infinitum repetitio vanum spectaculum est, una satis est; sive dissimiles qualitate et indole, tunc autem confici debet eas non solum absolutas esse non posse sed diversos ordines et gradus in toto systemate occupare. Istam autem totius systematis harmoniam e tali principio deduci debere, quod specialitatis finibus non containeretur, sed contra omnium eorum, quae specialia sunt, fons et infinitus auctor esse posset, persensit Anaxagoras, et haec causa est, cur in Naturae ordinatione Mentem

διακοσμήσεως perhiberet originem. Quamvis igitur in hac philosophia ea inveniantur quae plane contraria et sibi opposita sunt, scil. Mentis absoluta dignitas et homoeomeriarum superbia, quorum alterutrum cedat necesse est, verae harmoniae semina jam in eo videmus, quod Mundi, i. e. τοῦ ὅλου ordinationem singulae homoeomeriae Menti tradiderint, qualitatis suae terminos reputantes, fictam istam repudian- tes universalitatem, πολυπραγμοσύνην respuentes, ut τὰ αὐτοῦ peragere incipiant. Si autem naturalium rerum distinctam qualitatem non imaginariam quam- dam esse, sed veram volumus, naturae tamen har- moniam conservare studemus, fieri non potest quin singula tum se suamque essentiam exprimant, tum autem universali cuidam Ideae inserviant eaque com- prehendantur.

Illum in Anaxagoreo systemate locum indicavimus, unde orta est quemque tangit *Κρίσις* Platonis, quam Socrati tribuit in Phaedone. An ipse Socrates illam de Anaxagorâ tenuerit sententiam, dubitari potest, verosimile tamen est, si perpendimus, tum Socratem juvenem doctrinis Physicorum operam dedisse, etiamsi deinde ab iis investigationibus abhorreret 1), tum in ea, quam solam postea eum tractavisse ferunt, phi- losophia Morali, eâ Methodo usum esse, quae judi-

1) Memm. I. 1. § 14. Sext. Emp. adv. Mathem. VII. 8. 9. Cic. Acadd. I. 4. Tusc. III. 4. V. 4. de Rep. I. 10. Gell. N. A. XIV. 3.

cio de Anaxagorâ lato optime convenit. Socratica enim inductio nihil fere agit, nisi ut rerum copiam ad illud reducere studeat, quo vera earum efficitur indoles: semper sectatur τὸ ἔν, universalem notionem, quasi animum τῶν πολλῶν. Hujus rei testimonia adsunt in Xenophontis Memorabilibus et in illis Platonis Dialogis, qui nomine gaudent Socraticorum. Confirmatur Aristotelis auctoritate: duo sunt, inquit, ἃ τις ἂν ἀποδώη Σωκράτει δικαίως, τοὺς τ' ἐπακτικοὺς λόγους, καὶ τὸ ὀρίζεσθαι καθόλου, inductiones et generales definitiones 1). Ad genus, ad Ideam res singulas referre, et in ejus explicatione cognitionem absolvere, Socraticum est. Quidni igitur judicium retulisset, quo universalis alicujus principii defectus in Anaxagoreo systemate improbatur? Maxime illud Socrati convenire, cujus regula *Γνώθι σεαυτόν*, non adhortatio solum sed principium est, vera indoles, nota characteristicam hominis, unde efficitur Mentem esse universalem cognitionis et essentiae humanae fontem, quis negabit? Meliori, quam Anaxagoras, jure *Νοῦς* appellabitur Socrates, quumque ille *φυσικώτατος* sit et physicarum qualitatum contemplatione ita teneatur, ut unius principii integritatem subinde minus servasse videatur, Socraticam indolem intelligere non valemus, nisi acerrimam Metaphysicae

1) Cf. Aristot. *Metaph.* XII. pag. 266. Brand. XII. pag. 287.
Plut. *adv. Colot.* pag. 1114. A.

identitatis conscientiam ipsi adscribamus. Nihil enim spectat, quam ut omnia ad unum referat principium ex eoque comprehendat.

Socrates igitur apud Platonem narrat, se juvenem ejus disciplinae quam amantissimum fuisse, quae agit *περὶ φύσεως ἰσορίας*, parum autem in ea profecisse et multis turbatum fuisse dubitationibus, donec librum forte quemdam invenisset, qui Anaxagorae contineret sententiam, *ὥς ἄρα νοῦς ἐστὶν ὁ διακοσμῶν τε καὶ παντῶν αἰτίας*. Putabat igitur, si haec ita se haberent, *τὸν γε νοῦν κοσμοῦντα, πάντα κοσμεῖν, καὶ ἕκασον τιθέναι ταύτῃ ὅπῃ ἂν βέλτιστα ἔχῃ*. εἰ οὖν τις βούλοιο τὴν αἰτίαν εὑρεῖν περὶ ἑκάστου, ὅπῃ γίνεται, ἢ ἀπόλλυται ἢ ἔστι, τοῦτο δεῖν περὶ αὐτοῦ εὑρεῖν, ὅπῃ βέλτιστον αὐτῷ ἐστὶν, ἢ εἶναι, ἢ ἄλλο ὅτιοῦν ποιεῖν ἢ πάσχειν 1). Multorum magnorumque problematum ab Anaxagora se accepturum esse solutionem sperabat, neque conjiciebat, *φάσκοντά γε ὑπὸ νοῦ αὐτὰ κεκοσμηθαι, ἄλλην τινὰ αὐτοῖς αἰτίαν ἐπενεγκεῖν ἢ ὅτι βέλτιστον αὐτὰ οὕτως ἔχειν ἐστὶν ὥς περ ἔχει*. ἑκάστῳ οὖν αὐτὸν ἀποδιδόντα τὴν αἰτίαν καὶ κοινῇ πᾶσι τὸ ἑκάστῳ βέλτιστον ᾧμην καὶ τὸ κοινὸν πᾶσιν ἐπεκδιηγῆσεσθαι ἀγαθὸν 2).

Ex his patet, Socratem diversa ab Anaxagorâ postulavisse, quaeque tamen acerrimo conjungerentur vin-

1) Phaedon. pag. 97.

2) Phaedon. pag. 98.

culo, singularum nempe rerum veram determinationem, deinde totius Mundi compositionem finemque, cum illud jam ex Mentis ordinatione profluere intellexisset, veram et sapientissimam rerum indolem eam esse, quae sine universo cogitari non posset, universi autem organismum singulis proprium adsignare locum. Hoc autem non empiricâ indicatione absolvi volebat, neque vulgari causalitatis demonstratione erat contentus, sed ex ipsa Mentis sapientissimo consilio etiam τοῦ κόσμου naturam intelligere eamque in ipsum quasi Mentis sinum reponere voluit. Hujusmodi autem postulato Anaxagorae doctrina satisfacere non poterat, cum ipsissima ejus indoles in eo conficeretur, quod ὁμοιομεγέλει nequaquam ex Mentis vi deducantur, sed summa et absoluta constantia praeditae per si singulae adsint, nullum dominum, nullam originem agnoscentes. Ipsae sibi causa et finis sunt, nullam habent historiam, omnes mundi divitias continent, solae sunt. Sequitur hinc earum dignitatem non in secundum gradum descendere posse, cum primum semper occupent, neque *mediatam* iis convenire existentiam, cum nullum inter Ideam et Realitatem, essentiam et existentiam, nonmenon et phaenomenon discrimen admittant, quod tamen concedere debuissent, si, Socratis vocem audientes, singulas totius κόσμου propositum efficere non posse, arctamque sibi determinationem datam esse, confessae essent. Ita enim non se solum sed τὸ ἕτερον etiam

indicassent, quae definitio in Anaxagoreâ philosophiâ vanum tantum nomen manserat, neque revera homoeomeriis veram suam aperuerat sententiam. Hoc autem tenet Socratis persentitque, ad rerum naturalium essentiam omnino pertinere terminum, illorum esse semper continere τὸ μὴ εἶναι, alia rerum genera, quibuscum non voluntate sed intimâ necessitate junguntur, eas igitur non sibi solum sed aliis etiam existendi conditionem esse, verum autem Infinitum, ipsa τοῦ ὅλου mysteria, non hebetibus homoiomeriarum oculis manifestum fieri, Mentemque solam revera sibi esse finem, infinitaque vi diversos rerum ordines creare et conservare. A se orditur, in se perficitur:

Λεῖται γὰρ ὁ θεὸς ἔπειρ' ὄντως θεός, οὐδενός. 1).

Quid itaque Socratis animum, quippe ἄτοπον τι, percellere debuerit, manifestum est. Ἀπὸ τῆς θαυμαστῆς, ᾧ ἑταῖρε, ἐλπίδος ὠχρόμην φερόμενος, ἐπειδὴ προῖων καὶ ἀναγιγνώσκων ὁρῶ ἄνδρα τῷ μὲν νῦν οὐδὲν χρώμενον οὐδὲ τινὰς αἰτίας ἐπαιτιώμενον εἰς τὸ διακοσμεῖν τὰ πράγματα, ἀέρας δὲ καὶ αἰθέρας καὶ ὕδατα αἰτιώμενον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα. Remotâ enim ea rerum causa, quae sola absoluta appellari possit, τὸν Νοῦν scilicet, quid restabat, nisi eas adhibere causas, quae proximae sive mediae vocantur. Magna

1) Euripideae tragoediae fragm. ap. VALCKENAER, Diatribe in Euripidis deperditas fabulas. pag. 41. Platon. Gorg. 492.

autem haec in disceptando negligentia est; τὸ γὰρ μὴ διελέσθαι οἷον τ' εἶναι ὅτι ἄλλο μὲν τί ἐστὶ τὸ αἶτιον τῷ ὄντι, ἄλλο δ' ἐκεῖνο ἄνευ οὗ τὸ αἶτιον οὐκ ἂν ποτ' εἶη αἶτιον· ὁ δὲ μοι φαίνονται ψηλαφῶντες οἱ πολλοὶ ὥσπερ ἐν σκότῳ, ἄλλοτρίῳ ὀνόματι προσχρώμενοι, ὡς αἶτιον αὐτὸ προσαγορεύειν 1). Ex his enim perfecta rerum cognitio nequaquam effici potest, cum earum substantiam neque finem rationalem, cui et ipsae subjiciuntur, evolvere non possint.

Anaxagoreae philosophiae imbecillitate perspecta, eam reliquit Socrates, naturae investigationem aliis mandans. Problematis sui spinis captus, solutionem non dedit Anaxagoras; quod nempe sibi proposuerat, ex Mentis universali principis Naturam explicare itaque humanam cognitionis cupidinem explere, non perfecit. Mentis Naturaeque discrimine constituto, Dualismi non originem sed apertam manifestationem in Graecae philosophiae historiâ videmus. Quamvis igitur Anaxagoras novam accenderit lucem, cum Νοῦν omnium rerum principium summamque ἔνωσιν esse profiteretur, contrariam Naturae Mentisque indolem philosophi vires superavisse dicendum est, neque demonstrare potuit Mentem proprio sensu Lumen Naturae nominari debere. Duplicem igitur et dualisticum characterem possidet ejus philosophia, unde, tanquam fonte, contrarii *naturalismi* et *spiritualismi*

1) Phacd. pag. 99.

manant rivuli. In eo propria Graecae philosophiae expositio conspicitur. Spiritualismum enim et Naturalismum, qui deinde plane contrariam ineunt viam, imperfecta ratione continet. Maximus ejus discipulus, Socrates, hominis cognitionem pluris aestimat quam naturae contemplationem. Quid verum, bonum et pulchrum sit, non rerum naturalium penetralibus reconditum teneri, sed, cum hominis animo quasi innatum esset, reminiscendo et disceptando elici debere, statuit.

Haec mentis humanae in se suasque, quibuscum consociata est veri, boni, pulchri Ideas, conversio, quod Socratem vi et armis quasi occupaverit, testantur cum quae de ipsius vita narrantur tum quae de naturae cognitione judicavit. Nescio enim an recte dictum sit, sed videtur mihi Socrates obstupuisse quodammodo principii, quod praedicabat, novitatem, oraculi istius interni praestantiam, τὸ δαιμόνιον mentis humanae. Negari etiam nequit, Naturae frustratam cognitionem timorem quemdam religiosum animo ejus injecisse, unde in popularis religionis caerimonias facilius ipsi fieret transitus, cujus rei apud Xenophontem vestigia invenimus 1).

1) Conf. Memm. I. 3. I. III. 9. § 15. IV. 3. 15. IV. 6. 4. Cic. de Legg. II. 7. de Socratis Daemonio. Memm. I. 1. 2. I. I. 19. 3. 4. IV. 3. 12. IV. 8. 5 et 11. Platon. Alcib. I. pag. 124. c. Euthyd. 272. E. AST ad Phaedrum. cap. 20.

CAPUT III.

DE PROTAGORA.

De Sophistis et Protagorâ.

Quum igitur Anaxagoram, studiosum illum siderum contemplatorem, Socrates ita excipiat, ut, a rerum externarum cognatione alienus, illud tantum investigatione dignum esse dicat, quod hominis internam vim compleat, et animum tanquam e fonte perenni, veri bonique rivulis irrigeat, intelligendum est illud non vulgaris cujusdam psychologicae attentionis speciem referre, quâ scilicet singulorum hominum vitia virtutesque subtiliter percipiantur et explicentur: quamvis negari nequeat, Socratis tesseram, *γνώθι σεαυτόν* 1), eam etiam significationem ha-

1) Conf. Plato in Philebo 48. c. Phaedr. 229. c. Charm. 164. D. Protag. 343. B. Alcib. I. 124. B. 129. A. Memm. IV. 2. § 21.

bere posse; sed veritatis, ab illis temporis locique occasionibus remotae, desiderium. A naturâ et naturalibus quaestionibus redux philosophia, in eum ingressa est stadium, ubi non in externâ objectivitate sed ex internâ Mente, ex subjectivitate, quae dicitur, originem et iudicium veri adesse statuitur. Quodsi aliis verbis idem exprimere volumus, ita fieri potest, ut dicamus, homines conscientiam sui (Zelfbewustzijn) tanquam fontem et fundamentum conscientiae rerum externarum (*Weltbewusstsein* vocat SCHLEIERMACHER) agnovisse. Veteres qui praeiverant philosophi, cum illam Naturam inter et Mentem, sive quod idem sonat, naturalium rerum visiones Mentisque de iis iudicium, distinctionem non fecerant, verum simpliciter quaerentes non reputabant ista, quae de rebus praedicabant, ex ipso homine ejusque, inconcili licet, praeparata opinione ortum repetere. Aliâ specie se ipsi effinxerant. Illud vult Socrates, quae de rebus affirmantur, ad Mentis conditionem referri, illam igitur esse inquirendam. Hinc in disputando ab opinionibus visionibusque singulorum exorditur, se *nihil scire*, id est se nihil praejudicatum afferre, perhibens, sed illud agit ut animos in id convertat, quod generale, quod verum est, in ipsisfimam rem,

Menag. ad Diog. Laërt. 1. § 40. Alberti ad Hesych. v. γνω-
θισάντων. Plut. *Περὶ τοῦ ἐν Ἀελφ.* 385. C. D. Consol. ad
Apollon. 116. c. Conviv. Sept. Sap. 164. B. Cic. de Legg. 1. 22.
ad Q. Fr. v. 6.

in *Ideam*. Assentiendum ita puto HEGELIO, V. Clar.
 » Et laus illa, » inquit, » quae a Cicerone Socrati tri-
 » buitur, quod philosophiam de coelo detraxerit, et
 » in vitam domosque hominum introduxerit, vel parvi
 » habenda, vel ita interpretanda erit, ut philosophiam
 » de vitâ et domibus hominum bene mereri non posse
 » dicamus, nisi a coelo descendat, omnemque operam
 » in eo ponendam esse, ut in coelum evehatur” 1).

Socratem antecedunt Sophistae, » quorum vel no-
 men indistincte cum vituperatione comprehendi so-
 let” 2). Multum de eorum vera origine disputari
 potest et disputatum est, ita ut, diu ante eos qui
 proprio nomine dicuntur Sophistae, multos jam ex-
 stitisse probetur, qui ita designantur, et ipsorum
 Sophistarum more 3) stirpis dignitas in remotissima
 efferatur secula. Et recte quidem. Nomen σοφιστής 4)
 antiquissimum est. Ipsi septem sapientes, ne Solone
 quidem excepto, vocantur Sophistae 5). Ita Mne-
 siphilus quidam 6) et Damon 7), Themistoclis et

1) Conf HEGEL. in Dissert. de Orbitis Planetarum, Vermischte
 Schriften. T. I. pag. 3. (Werke. T. XVI.)

2) Cf. A. VEDER, Historia Philosophiae Juris apud Veteres
 Lugd. 1832. pag. 93.

3) Plato in Protag. 316. D.

4) Cf. Xenophon. Cyneget. cap. ult. E. Hutchinson ad Xenoph.
 Cyrop. pag. 135. n°. 1. Perizon. Praefat. ad Aelian. V. H.
 med. Morus ad Isocr. Paneg. cap. 1.

5) Isocrat. Orat. περὶ ἀντιδοσ. § 231. sq.

6) Plutarch. v. Themist. c. 2.

7) Plut. in Pericle c. 4. » ἄκρος σοφιστής” dicitur.

Periclis praeceptores, cum Zenone Eleatâ 1), istâ appellatione ornantur. Antiquitus vocantur Sophistae, qui juvenes, politicae vitae destinatos, erudirent, ut fierent *δεινοὶ λέγειν τε καὶ πράττειν* 2). Honestissimo fungebantur munere, cum, moribus patriis adhuc vigentibus, bonos cives effingere peritosque reipublicae gubernatores conarentur. Rerum politicarum igitur, praecipue, quae civium animos moveret et flecteret, eloquentiae studiis operam navabant, ut Rhetorum et Sophistarum plerumque conjunctum audiatur nomen 3). Nomen vero saepissime non mutatur, res mutatur.

Veterum illorum et recentiorum Sophistarum, quorum vanam et perversam *τέχνην* Socrates et Plato indignatione et acri judicio prosecuti sunt, magna differentia est, paucis tamen absolvenda. Publicarum rerum doctores erant Sophistae, donec ipsa respublica, gliscentibus factionibus, civibus privatam utilitatem spectantibus, penitus rueret corrupta. Temporum cursum secuti privatarum rerum magistri facti sunt, rei publicae damno perficiendarum. Mores tantum exprimunt populares. Credunt fortasse nonnulli, τὸ ὠφέλιμον Sophistarum, privatarum utilita-

1) De Zenone cf. Plato in Parmen. pag. 127. Alcib. I. pag. 119. A.

2) Cic de Orator. III. 15. »anceps, quae non potest esse se-juncta faciendi dicendique sapientia.»

3) Conf. Schol. Thucyd. III. 38. f. HEEREN. III. 1. pag 366 sq. VEDER 1. 1. pag. 100. in notâ 2.

tum disjunctionem, non fuisse normam agendi Atheniensibus ceterisque Graecis hujus aevi, Sophistas scilicet ingenuum candidumque invenisse populum, proavorum virtutibus impletum, quem diabolicâ malitiâ corrumpere studerent. Erudiat illos Plato, qui, talem a Sophistis repellens accusationem: ἡ καὶ σὺ ἡγεῖς, inquit, ὥσπερ οἱ πολλοί, διαφθειρομένους τινὰς εἶναι ὑπὸ σοφίστων νέους, διαφθείροντας δὲ τινὰς σοφιστὰς ἰδιωτικούς, ὅτι καὶ ἄξιον λόγον — —; Docet deinde ipsum populum in concionibus et theatris et judiciis magno rumore ea quae dicta vel facta sunt laudare et vituperare, illa institutione juvenum animos flectere et in omnem arrogantiam et judiciorum imbecillitatem deferre, cum ipsi Sophistae (ἐκαστος τῶν μιοθαρονούντων ἰδιωτῶν, οὓς δὴ οὗτοι σοφιστὰς καλοῦσι καὶ ἀντιτέχνους ἡγοῦνται) nihil aliud doceant nisi τὰ τῶν πολλῶν δόγματα, ἃ δοξάζουσιν ὅταν ἀθροισθῶσι 1).

1) Conf. Plato de Rep. VI. p. 492-494. ib. Stallb. A. VEDER, l. I. pag. 138. »Thrasymachi-consilium non fuit, Sophistarum opiniones explicare de eo, quod revera justum est, »sed indicare voluit, quid proprie esset ista adeo jactata »justitia, de cujus verâ notione Socrates cum amicis colloquium instituerat. Ut bene intelligamus ejus mentem, dixisse »eum fingamus: *Vestra ista justitia* nihil aliud est, quam »quod potentiori conducit.” Nolim illud concedere V. D. Quamvis enim recte dicatur Thrasymachum opinionem de justo tradere ex observatione vitae communis petitam, *nomen* vero justi nihil significare nisi τὸ τοῦ κρείττονος ξύμφορον, eum tamen *alium* cum verbo *justitia* conjunxisse sensum quam popularis ferebat opinio, non patet. *Justum* Sophistis vanum nomen erat si aliud quid eo intelligere vellent homines, quam τὸ ξύμφορον. Disputatio Socratis

Populi igitur erant sectatores. Dein, ut jam supra monuimus, popularis de diis opinio, si penitus excutias, utilitatis tantum spe nitebatur, eâdem, qua usi sunt Sophistae, efficiebatur categoriâ, nempe τοῦ πρὸς τί, relationis cogitatione. Quid Themistoclem memoremus, Aristidis adversarium, quid ipsum Periclem? Quid multa? Si dici potest, quod rectissime dicitur, Graecorum mores antiquitus omnes patriâ contineri ad eamque referri, cujus rei luculentum bella Persica dederunt testimonium, tempora τῶν Μαραθωνομάχων 1), cum prisca fides et morum simplicitas amorem patriae parerent fortissimum, recentiorum Sophistarum characterem ita definiemus: ii fuerunt Sophistae qui civitatis, patriae, totum rerum publicarum ambitum ad privatorum hominum egoismum reducerent. Omnis cogitandi et agendi norma et impetus exinde a privatorum utilitate proficiscitur 2).

in 1. I. de Rep., tota in eo vertitur, ut doceat, τὸ δίκαιον esse aliquid, ab utilitatis notione minime pendens, separatam eo constitui Ideam, cujus substantiam non explerent allegatae Sophistarum definitiones. Viam verae disputationi de Justo ita in libro I. parat, ut roget: τὸ δίκαιον, estne aliquid aut nihil? Si, ut Sophistae ajant, utile tantum est, nihil est; nam utilitas nihil positivum, nihil substantiale, relationem tantum exprimit. De nihilo autem disputari nequit.

1) Conf. Aristoph. Equitt. v. 1313 sqq.

2) Conf. Aristoph. in Nubb. v. 638. Strepsiadis dictum: τὲ δὲ μ' ὠφελέσουσ' οἱ ἐνθμοὶ πρὸς τ' ἄλφειτα.

Aptum Sophistarum theoriis campum Athenis existere intelligimus. Atheniensium vita politica eminenti sensu erat vita urbana. Jam inde a Theseo 1) omnia eo spectabant ut τὸ ἄγνῳ omnem gentis praestantiam complecteretur. Vita ista urbana autem, cum civium promoveat consociationem et commercium, facile ita in Democratiam transit, ut sive ingeniis sive divitiis praestantes populi consensu regiminis munere fungantur 2). Quodsi autem populus potestatem suam intelligit et praeter agendi cogitandique libertatem etiam cupit ordinum aequalitatem, eximiorum mors et exsilium, Ostracismus (Atheniensium *Terrorismus*) sequatur necesse est, donec, quoquo modo possit, unus vel alter, Pisistratus vel Pericles, tyrannidem occupaverit. In omnium libera

1) Conf. de Theseo Thucyd. II. 15. Demosth. adv. Neaer. pag. 1370. Reiske. dicit eum δημοκρατίαν ποιῆσαι. Pausan. I. 3. Cic. de Legg. II. 2.

2) Apud Spartanos alia omnia. Diversa habitatio (κατὰ κωμάς Thucyd. I. 10.), ordinis aequalitas (ὀλιγαρχία. Aristot. Polit. II. 6. IV. 6.) lege Lycurgi, omnino praeter singulorum conamina. Immo Spartanorum fiducia, omnium eorum quae hominem extollunt et erudiunt contemptus, nullam nisi hanc causam habent: Sparta erat firma et constituta Aristocratia. Hinc singuli, inde a teneris, dignitate suâ impleti aptum occupabant locum. Nemo ceteros praevertere et praevalere cupiebat. Hinc eorum tranquillitas, sapientia probabilis, tersa apothegmatum brevis, concentrata ingenii alacritas. Quantum Socrates, Xenophon et Plato Dorismum admirati sint, inter omnes constat. conf. Memm. IV. 4. § 15. Crito 52. E. al. loc. conf. Clar. J. GEELE, Onderzoek en Phantasie. pag. 283 sq.

aemulatione, omnium virium explicatione, nullâ fere aut imbecillâ Aristocratiâ, aequalitas non admittitur. Penelopeum laborem referebant Athenae. Tollebantur singuli, ut dein reprimerentur. Semper civem superare populus et debuit et voluit.

Qui igitur hanc Democratiae cum vitâ urbanâ perspexerant conjunctionem, veluti Pisistratus, civium copiam ex urbe abducere conebantur, tum Aristocratiam Atticam, veluti Clisthenes 1), confirmare voluerunt. Neutrum successit propositum. Adveniebant bella Persica et bellum Peloponnesiacum. Maxima, durante bello Peloponnesiaco et post illum, Athenis facta conversio est. Omnia mutantur. Civium multitudo arctis moeniorum finibus compressa, interna, quam pestis auxit, miseria, bellicarum rerum excitatio, omnium fere institutorum hominumque instabilitas, novarum rerum studium, Spartanorum dominatio, veterem Rempublicam penitus evertere potuerunt. Cum non gloriâ amplius et rebus fortiter gestis conjungerentur cives, quid mirum civitatem adversâ fortuna paene dissolutam esse. Populus non nisi magnis rebus aut conjungitur aut subigitur. His autem deficientibus evanuit *virtus civilis*, quae constare nequit, nisi publicam salutem privatae utilitati anteponendam esse omnes sentiant.

1) Plut. in Niciâ. pag. 488. A. ἡ ἐπὶ Κλεισθέους ἀριστοκρατεία.

Magnum ita veterem inter, quae communi patriae vinculo continebatur, Democratiam, novissimamque, quae omnia vincula sperneret, ortum est discrimen. Sophistas vero populi magistros vocantes, hanc differentiam reputare debemus. Nunquam illi populum alia docuerunt nisi quae lubenter addiscere vellet. Philosophi κατ' ἐξοχην, speculatores τοῦ ὄντος, dici nequeunt, sed cum primis temporibus non ii essent, qui novis excogitandis opinionibus populum perverterent, ex ipso populo orti ejusque laudem et munera 1) captantes, non potuit quin ejus mores et opiniones revererentur. Mutatis temporibus et ipsi mutantur. Ad populi gustum et captum omnia accommodabant, quique antea diuturnis studiis accuratisque investigationibus illud effecissent, ut populum superarent, singulos tantum erudiendos sumentes, nunc, aucto discipulorum numero, populo subserviebant 2). Non adscendebat populus, descendebant disciplinae. Superficiem tantum rerum adtingentes, maximam Sophistarum vim efficiebant blandae, speciose ornatae orationes, poëtarum, Homeri praecipue, versibus adimpletae 3). »Cumque osten-

1) De Sophistarum μισθῷ, cf. A. VEDER, l. l. pag. 101. n°. 2.

2) Plato. Phileb. 49. A. Alcib. I. 100. E. 132. A.

3) Conf. Aristoph. Nubb. v. 316. ubi cf. Schol. comp. Platon. Euthyd. 271. E. 278. A. sq. Methodum rhetoricam dijudicat Socrates in Phaedro, cum eam neque distinguere de quibus loquatur, neque dispositionis ordinem servare, neque ἀναγκὴν λογογραφικὴν tenere ait, sed omnia pro lubitu miscere,

»tationis et quaestus causa philosopharentur, utrumque,
 »ut vere philosophantis dignitate indignum, graviter
 »reprehendebat (Plato), nec ferebat eos operam dan-
 »tes, non ut vera, sed ut probabilia et mirabilia in
 »disputationibus de philosophia, in judiciis, in con-
 »cionibus afferrent; plebem, belluam multorum capi-
 »tum adulantes; omnia ad τὸ δοκεῖν ad τὸ εἶναι nil
 »referentes; virtutem aut vituperantes, aut, si unus
 »et alter commendaret ipsam, commendantes ut di-
 »vitiarum et gloriae ministram" 1).

Quod ad practicum vitae usum pertinet, principem locum obtinet Sophistarum apopthegma: Justum οὐ νόμῳ ἀλλὰ φύσει εἶναι, id est leges constitutas non illud continere quod justum vocari possit, sed ad naturam esse recurrendum 2). Notabile est illud dictum in ea civitate, cujus vis omnino illa re continebatur, ut generali, quam leges exprimebant, voluntati cederent singulorum opiniones, in tali republica, cujus civibus carissimae erant et maximâ reverentiâ haberentur leges, tanquam liberae civitatis privilegia et testimonia. Pietas illa, qua Legem et

artificiose ea insciis probare, quae mirabilia et minime vera per confusionem et similitudinem verum imitarentur. conf. pag. 264. » Ἀλλὰ τόδε γε οἶμαι σε φάναι ἂν δεῖν πάντα λόγον, ὥσπερ ζῶον, συνεσάναι σῶμά τι ἔχοντα αὐτὸν αὐτοῦ, ὥς μὴδε ἀκέφαλον εἶναι μὴδὲ ἄπουν, ἀλλὰ μέσα τε ἔχειν καὶ ἄκρα πρέποντ' ἀλλήλοισι καὶ τῷ ὅλῳ γεγραμμένα.

1) Ita GROEN VAN PRINSTERER, Diss. laud. pag. 78.

2) Conf. A. VEDER, l. l. pag. 133 sq.

Jus prosequabantur Athenienses 1), quamque etiam vehementer cognoverunt Romani, aequae erat firma et valida, atque hodie in Rebuspublicis Americae Septentrionalis. Etiam Athenis audiebatur vox, »legum servi sumus, ut liberi esse possimus." Atheniensium et Spartanorum civitati lex erat ipsa conditio existendi, uberrimus libertatis fructus, communis deliberationis et participationis, contra Orientalium despoticam auctoritatem. Hicce legitimi juris sensus, cujus vividum et alnum fontem populus se esse intellexit, publicam utilitatem promovere et nutrire debuit. Ecce! Sophistae legem contemnunt, populo, quo conjungebatur, adimunt, φύσιν extollunt, indomitam singulorum libidinem laudant; quis non videt Graecorum interitum consummari? Ipsam legem non amplius intelligunt 2). Mores evanescunt, mo-

- 1) Exempla non ex historiâ petimus, cognita enim sunt. Conf. Demosth. c. Aristog. 1. pag. 774. Reiske. Τοῦτο ἔστι νόμος ὃς πάντας ἀνθρώπους προσήκει πείθεσθαι διὰ πολλὰ, καὶ μάλιστα ὅτι πᾶς ἔστι νόμος εὖρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δὲ ἀνθρώπων φρονίμων. Archytas Tarent. in libro περὶ νόμου καὶ δικ. apud ORELLI, Opuscula Graecorum Sententiosa et Moralia. Lips. 1819. II. pag. 252. fragm. XIV. XV. Hippodamus ibid. pag. 292. Isocr. in Areopag. c. 16. Xenoph. Memm. IV. 6. § 6. Ipsa Atheniensium Judiciorum μονομάνια, quam ridet Aristophanis in *Vespis*, tantum altera pars est ejus honoris, quo jus persequabantur.
- 2) Conf. in Theaet. pag. 172. »ἐν τοῖς δίκαιοις καὶ ἀδίκτοις καὶ ὁσίοις καὶ ἀνοσίοις, ἐθέλουσιν ἰσχυρίζεσθαι ὥς οὐκ ἔστι φύσει αὐτῶν οὐδὲν οὐσίαν ἑαυτοῦ ἔχον, ἀλλὰ τὸ κοῖνη δόξαν τοῦτο γίγνεται ἀληθὲς τότε ὅταν δόξη καὶ ὅσον ἂν δόξη χρόνον.

ritur *Nóμος*. Quodsi haec omnia in unum contrahimus Sophistarum originem perscrutantes, illud efficitur, ut statuamus nationalem Atheniensium superbiam, cum Ionicae stirpis petulantia junctam, virtutis civilis corruptelam, effrenatam Democratiae licentiam, divitiarum et mercaturae amorem et incrementa 1), illum peperisse Individualismum, quem docebant Sophistae, quem avidis mentibus arripiebant juvenes.

Omniū Sophistarum principem facile locum occupat *Protagoras*, Abderis oriundus, quem in Sophistarum frequentia acerrimum *Sophistam* vocat *Gellius* 2). Non multa de ejus vita servaverunt Veteres, sufficiunt tamen, ut virum audaci subtilique ingenio praeditum fuisse colligamus 3). Summas, tum in patria, ubi σοφία appellabatur 4) tum in Sicilia, ubi diutius commoratus est, ut Siculorum 5) dialecticam

1) Locus classicus est apud Cic. de Rep. II. 4. »Est autem, inquit, *maritimis urbibus* etiam quaedam corruptela ac demutatio morum: admiscuntur enim novis sermonibus ac disciplinis, et importantur non merces solum adventitiae, sed etiam mores, ut nihil possit in patriis institutis manere integrum. Jam qui incolunt eas urbes, non haerent in suis sedibus, sed volucris semper spe et cogitatione rapiuntur a domo longius: atque etiam quum manent corpore, animo tamen excurrunt et vagantur.» sq.

2) GELL., N. A. V. 3.

3) De Protagorae vita conf. Clar. J. GEEL, *Historia Critica Sophistarum*. pag. 68-82. et GROEN VAN PRINSTERER., *Diss. laud.* pag. 79 seqq.

4) Conf. Diog. Laërt. IX. 50.

5) J. GEEL, l. l. pag. 76. 77. Cic. in Brut. 12.

edisceret artem (est enim » acuta illa gens, et controversa natura”), tum Athenis laudes adeptus est. Semper eum circumstabat optimorum juvenum corona 1), a quibus ingentem quamvis pro disciplinâ acciperet pecuniam, unde λόγος μισθωτος dicebatur, eum a reliquorum tamen Sophistarum avaritia animum gessisse remotum, indicia adsunt 2). In univ-
ersum, licet rectissime dux et caput Sophisticae artis dicatur, ne Protagoram cum infimâ Sophistarum plebe, cum abjecta ista συκοφαντων et πολυπραγμωνων sentinâ commisceamus, cavendum est. Juvenis Democritum audivisse videtur, quae enim contra Gellii auctoritatem in istius rei narratione afferuntur, vi ac pondere omnino egent 3). Ad provectam vixit aetatem, sed Atheniensium, qui eum capitis damnaverant, judicium effugiens parvula navi, in mari periit 4). Redit enim in Protagorae vitâ perpetua, qua philosophos insectabantur Graeci, impietatis accusatio, neque Protagoram expedivit, quod ad ultimam senectutem libri περὶ θεῶν recitationem distulit, cujus exordium erat, περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω

1) Plat. Protag. 314. 15.

2) Aristot. Eth. ad Nicom. X. 1.

3) Conf. Gell. N. A. V. 3. J. GELL, l. l. pag. 74. » qui negant Democritum Protagorae fuisse praeceptorem (vid. Tennem. et Tidem, l. l. l. l.) eo maxime nituntur argumento, quod illorum placita minime conveniant.” Absurdum plane argumentum, quo et Aristotelem Platonis discipulum non fuisse efficere possis.

4) Diog. Laërt. IX. 52 et 55.

εἰδέναι. εἴθ' ὥς εἰσιν, εἴν' ὥς οὐκ εἰσιν 1). Librum combusserunt Athenienses, virum capitis damnaverunt, opiniones retinuerunt. Quodsi de Protagora aequum ferre iudicium in animo est, tum vitae fati perperis tum philosophiâ ob oculos habitâ, eum scientias quidem » non nisi a limine salutasse, im- » primis accedente ingenio subtili, sed ad vanitatem » propensiore, saepius artium scientiarumque cogni- » tionem affectavisse", confitendum est 2). Sed co- hibenda videntur omnia, quibus excitaretur suspicio, eum libidine tantum et mercedis cupiditate bonis pessima anteposuisse, verum virtutemque agnovisse, pejora vero secutum esse: suadet potius totus vitae decursus, eum non Herculis cujusdam in bivio egisse personam, sed firmiter statuisse se veritatem ample- xum esse. Nulla causa est, cur credamus Protago- ram ipsum philosophiam suam ludibrio habuisse, vel externis tantum incitamentis ductum eam compos- uisse. Contrarium arguunt ipsa Protagorae origina- litas, quae dicitur, tum, quo a Platone habetur, momentum.

1) Plat. Theaet. 162. D. Etiam si, uti notat J. GEEL, l. l. 79, ceterorum Sophistarum consuetudo fuerit, suos λόγους publice declamitare, hinc vero dubitari possit, num Protagoras non nisi senex jam factus scriptionem a se confectam recitasset; probabilis tamen haec fit narratio, cum periculosam libri π. θ. naturam reputamus, tum etiam Protagorae cogitantes prudentiam. Privatim multa discipulis tradere potuit, in publica editione vero alia res est.

2) Ita J. GEEL, l. l. pag. 119.

§ 2.

Doctrinae expositio.

Quum Socrates ille sit, qui a rerum externarum, tam naturalium quam humanarum scil. historicarum, specie, hominem se avertere juberet, et Mentis aciem in se convertere, ut in ipso animo inveniantur et eliciantur notiones Veri et Boni, quibus solis *scientia* confici possit 1), aequales isto iudicio ab omni externa auctoritate nisi ipse liberaret, incitavit tamen ut libertatem quaererent. Idem, sed alia ratione, voluerunt Sophistae. Ad singulorum naturam omnia referentes, irreparabilem instituerunt distinctionem veterem inter et novam Graeciam. Transierunt tempora. Neque antiqua virtute, neque pietate majorum leges continebuntur posteris, singuli sibi tantum fidem habent, suam utilitatem spectant. Negari nequit talem vivendi cogitandique regulam, quae nihil admitteret, nisi subtiliter esset explosum et examinatum, magnam omnium, quae assueverant Graeci, egestatem, opinionum iudiciorumque paupertatem efficere debuisse, singulis, nisi nova et vera excogitarent principia, maxime periculosam. Magna profecto res est, fluc-

1) Conf. FR. SCHLEIERMACHER, Ueber den Werth des Socrates als Philosophen: in Abhandlungen der Acad. d. Wissensch. Berlin. 1813.

tibus Lethes antiqua omnia demergere, consuetudinis frangere vincula, proavorum mores et monita relinquere, principia excutere, novae vitae constituere exordium. Incogniti saepissime metus strenuos fortesque animos debilitat, incerta labefactat rerum futurarum spes, et intolerabilis praesentis conditionis inconstantia. Horror quidam vacui hominum mentes terroribus implet. Admirabilem Graeciam! quae non animo demisso vetera requirebas vestigia, relata tantum referre studebas; libere, tibi confisa, novam calcabas viam, tum firma quaerens et constitutiva principia, tum praesentem laudans conditionem, nihil ipsi anteponebat, jura defendens, rectam ejus petens conscientiam 1). Socrati illud, hoc Protagorae contigit munus.

Quodsi occultum ex Anaxagorae caelesti et sublimi regione ad tumultuosam, forensem, minusque honestam Sophistarum vitam indagamus tramitem, hic erit. Doctrina Sophistarum de omnium rerum mutabilitate, relatione, eadem est, quam tenuerant Eleatae περί δοξῆς, nihil scilicet esse, quod vitam agat inturbatam, puram, immutabilem, omnia inter se naturam suam permutare, mundum esse speciei theatrum, indistinctam commistionem, aeternam γένεσιν. Homoeomerias Anaxagorae, unitati suae et

1) Cf. HERDER., Ideen. III. pag. 166. »Die Geschichte zeigt, wie die Griechen in jedem Zeitpunkt alles waren, was sie gut und böse nach ihrer Lage sein konnten.«

constantiae innixas, in generalem detrudunt titubantium chorum. Ostendunt illis corpus animo, materiam Ideâ non defendi, materiales autem esse homoeomerias, igitur *φαινόμενας*, aliis apparentes: in materiali vitâ spiritum suum, *ἐν ὧσιν*, animum, *Ideam* conservare non posse; ipsam qualitatem, quâ nitebantur, transeuntem tantum, ab aliis effectam esse speciem, non per se constare, sed tum ab aliis pendere, tum alia velle: omnem qualitatem determinatam, omnem terminum anxium esse, se ipsum tollere, proxima respicere, aliarum jam rerum principium sinu continere. Ingenuis, candidisque regni τοῦ Νοῦ civibus persuadent, suum *esse*, suam qualitatem non solam, inconcussam, universalem esse, parvum tantum et definitum ipsos locum in magno Mundi systemate occupare, inviam eorum virtutem ferociam, superbiam stultitiam esse, per *alios* tantum existere, quos tamen contemnere et ignorare velint. Absolutam libertatem, eam, quae non ab aliis determinetur, vitam, insaniam esse ajunt, optimum vero, nihil objectivum, nihil certum cogitare, omnem enim thesin antithesin, omnem legem admittere contrariam. Animus homoeomeriis eripitur, ex aliis tantum, quae habent, ducunt, omnium consummatur ruina, τὸ φαινόμενον in veritatem (*Ἀληθείαν* Protagorae) commutatur, Aristocratia in Democratiam transit, Comico- rum ironiae subjiciuntur omnia, dolus et in dicendo mendacium vulgaris res est, sola Sophistas inter ce-

terosque homines differentia haec adest, illos scire, hos vero inconscios esse. Neque igitur Anaxagoras homoeomerias sub Mentis imperio retinere potuit, neque, quocum amicitia jungebatur, Pericles, democraticam a civibus Atheniensibus remove corrumpelam.

Duo proprie sunt doctrinae Protagorae capita, omnia nempe fluere, πάντα ῥεῖν, et hominem esse omnium rerum mensuram, unde tanquam corollarium illud derivatur, de omnibus rebus in utramque partem disputari posse. Exponit haec et exagitat Plato in Theaeteto, ita tamen ut cum placitorum illorum periculosam levitatem, tum Protagorae ingeniosam subtilitatem non parvi faciendam esse indicet. Sensit Plato, Protagoram verum esse germanumque Sophistam, qui ceterorum dissipatas et temerarias opiniones, tanquam centro quodam, comprimeret et defenderet. Statim in exordio disputationis Protagoreae doctrinae gravitatem ita designat, ut eum multos, qui praeiverant philosophos, in suas partes traduxisse probet. Ἐγὼ ἔρῳ καὶ μάλ' οὐ φαῦλον λόγον, ὥς ἄρα ἐν μὲν αὐτὸ καθ' αὐτὸ οὐδέν ἐστιν, οὐδ' ἂν τι προσείποις ὀρθῶς οὐδ' ὅποιονοῦν τι, ἀλλ' ἐὰν ὥς μέγα προσαγορεύῃς, καὶ σμικρον φανεῖται, καὶ ἐὰν βαρὺ, κοῦφον, ξύμπαντά τε οὕτως, ὥς μηδενὸς ὄντος ἐνὸς μήτε τίνος μήτε ὅποιονοῦν· ἐκ δὲ δὴ φορᾶς τε καὶ κινήσεως καὶ κρίσεως πρὸς ἀλλήλα γίνεται πάντα ἃ δὴ φάμεν εἶναι, οὐκ ὀρθῶς προσαγορεύοντες· ἐστὶ μὲν γάρ

οὐδέποτε' οὐδέν, αἰεὶ δὲ γίνεται, — καὶ περὶ τοῦτον πάντες ἐξῆς οἱ σοφοὶ πλὴν Παρμενίδου ξυμφερέσθων, Πρωτάγορας τε καὶ Ἡρακλεῖτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς, καὶ τῶν ποιητῶν οἱ ἄκροι 1).

Consentiunt igitur fere omnes, τὴν ὕλην ρευστὴν εἶναι, quotquot scilicet profanorum numero non sunt adnumerandi, qui nihil aliud esse putant, nisi quod possunt ἀπρὶξ τοῖν χέρσιν λαβέσθαι, actiones et generationes καὶ πᾶν τὸ αὐρατον οὐκ ἀποδεχόμενοι ὡς ἐν οὐσίᾳς μέρει 2). His igitur barbaris fere hominibus exceptis, motu et mutatione omnia oriri, quiete vero perire, nullum proprio sensu esse in rebus spectabilibus admittendum esse consentiunt. Non autem res sensibus objectae semper moventur et mutantur, sed ipsae sensuum perceptiones eandem conditionem minime conservant. Quum hominem sentientem spectamus, oculorum visus v. c. non aliqua re efficitur, quae per se sit et eadem maneat, sed mutuâ paritur oculi et rei objectae necessitudine, ut sublatâ istâ oculi et rei objectae conditione, intereat visus, neque unquam idem redire possit, sed, cum in motu tantum et mutatione possit concipi, ipse se naturâ suâ tollat, necesse sit. Hinc nullae de ipsis rebus praedicari possunt qualitates, quae si adessent, comparationem et iudicium admit-

1) Theaet pag. 152. f. cf. pag. 160.

2) Theaet. pag. 155. f. Sophist. pag. 246.

tere deberent, sed aliae atque aliae nobis ipsae videntur, neque ipse homo in eodem statu conservatur. Quum ita omnia fiant, moveantur, mutantur, duo constat motus esse genera, quorum alterum in agendo alterum in patiando versatur; ἐκ δὲ τῆς τούτων ὁμιλίας τε καὶ τρίψεως πρὸς ἄλληλα γίγνεται ἔκγονα πλήθει μὲν ἄπειρα, διδυμὰ δὲ τὸ μὲν αἰσθητόν, τὸ δὲ αἰσθησις, αἰεὶ συνεκπίπτουσα καὶ γεννωμένη μετὰ τοῦ αἰσθητοῦ 1). Haec autem separari nequeunt, sed v. c. tum demum cum res cum oculo concreditur, alba fit, oculus vero videns, statum tamen oritur et evanescit: ὥστε ἐξ ἀπάντων τούτων, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέγομεν, οὐδὲν εἶναι αὐτὸ καθ' αὐτό, ἀλλὰ τινι αἰεὶ γίνεσθαι, τὸ δ' εἶναι πανταχόθεν ἐξαιρετέον, οὐχ ὅτι ἡμεῖς πολλὰ καὶ ἄρτι ἠναγκάσμεθα ὑπὸ συνηθείας καὶ ἀνεπισημοσύνης χρῆσθαι αὐτῷ 2).

Sequitur hinc, cum singulae hominum perceptiones neque objectum habeant firmum certumque, unde proficisci possit investigatio et iudicium, neque inter se comparari queant, ut inde aliqua demum oritur certitudo, moventur et mutantur enim semper et in brevissimum quasi existentiae temporisque spatium sunt contractae, in summâ veri dijudicatione novum quid et inauditum accidere, scilicet nullum vulgari sensu adesse veri criterium. Cum enim vulgo

1) Theaet. pag. 156. in.

2) Theaet. pag. 157. in.

de veritate ita disputetur, ut alia vera esse dicamus, alia falsa, veri aut falsi iudicium vel in ipsis rebus, vel in perceptionum memoriâ et recordatione quaeramus, talem, ut ita dicam, verificationem non admittunt Protagorae effata. Quis scilicet dijudicabit? ipsa res? Sed maneat necesse esset, mutatur, movetur, alia atque alia fit, nihil suum habet: ipse homo? quem perpetuis vicissitudinibus teneri vidimus, ut aegrotus de sano, de dormiente vigilans nihil affirmare possit. Evanescunt omnia, in idem flumen bis non descendimus: *λείπεται δὴ, οἶμαι, ἡμῖν ἀλλήλοις, εἴτ' ἐσμέν, εἶναι, εἴτε γιγνόμεθα, γίγνεσθαι, ἐπεὶ περ ἡμῶν ἡ ἀνάγκη τὴν οὐσίαν συνδεῖ μέν, συνδεῖ δὲ οὐδενὶ τῶν ἄλλων, οὐδ' αὖ ἡμῖν αὐτοῖς· ἀλλήλοις δὴ λείπεται συνδεδέσθαι. ὥς εἰ τε τις εἶναι τι ὀνομάζει, τινὶ εἶναι ἢ τινὸς ἢ πρὸς τί ῥητέον αὐτῷ, εἴτε γίγνεσθαι 1).* Sublata sunt falsa, omnia vera sunt, illud tantum tenendum est, singulas a singulis perceptionibus immenso spatio disjungi, neque igitur in communem hominum errorem delabi nos debere, qui iudicium proferre audeamus de re vel vera vel minus verâ. Quid igitur nos erudiat Protagoras, aut Sophistarum aliquis? Similes enim sumus dissimilitudine, aequales inaequalitate, nulli aut hominum aut Deorum cedimus sapientiâ! quisque sibi et

1) Theaet. pag. 160.

2) Ibid. dag. 160. med. cf. pag. 152. in.

sentiat et agat: Ἀληθὴς ἄρα ἐμοὶ ἢ ἐμῇ αἰσθησίᾳ τῆς γὰρ ἐμῆς οὐσίας αἰεὶ ἔστι. καὶ ἐγὼ κρίτης κατὰ τὸν Πρωταγόραν τῶν τε ὄντων ἐμοί, ὡς ἔστι, καὶ τῶν μὴ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστιν 2). Ecce tamen, quae ejus videtur ruina, Sophisticae artis fastigium, unde a cognoscendi principiis facilis transitus est in doctrinam morum. Non istâ superbiâ impleti sunt Sophistae, ut ipsas res vel perceptiones potius hominum mutare in animo habeant, singuli enim, cum sentiunt, vera sentiunt, et ἴδιαι αἰσθήσεις ἐκάσῳ ἡμῶν γίνονται 1), in his itaque nihil elaborandum relinquitur Sophistis. Sed quod mutari potest, quo flecti possunt hominum animi, hoc est: ut nimirum opiniones suas de perceptionibus immutent, ut, quae mala et perniciose putaverant, bona et salutaria, utilia praesertim et habeant et appellent. Sapiens ille est, qui, ut civitatibus semper ea quae adsunt et mala dicebantur, bona videantur et felicia, efficere possit: opinionum correctionem professus aliis sapientior recte dicitur, cum eam humanae menti harmoniam opitulatus sit, qua perficitur, quam omnes quaerunt, subjectiva co-

1) Ibid. pag. 166. med. comp. M. Antoninum, *Εἰς ἑαυτὸν*. Bibl. H. μς. Ἀνθρώπῳ οὐδενὶ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρώπικον σύμπτωμα, οὐδὲ βοῦ ὃ οὐκ ἔστι βοῦκον, οὐδὲ ἀμπέλῳ, ὃ οὐκ ἔστιν ἀμπελικόν, οὐδὲ λίθῳ, ὃ οὐκ ἔστι λίθῳ ἴδιον. Εἰ οὖν ἐκάσῳ συμβαίνει, ὃ καὶ εἴωθε, καὶ πέφυκε, τι ἂν δυσχεραίνοις; οὐ γὰρ ἀφόρητον σοὶ ἔφερεν ἢ κοῖνη φύσις.

gitationis et essentiae identitas, animi inconcussa
ἀταραξία 1).

§ 3.

Platonis iudicium.

Paululum tamen, praestigiatorem istum relinquentes, subsistamus, et ipsam Platonis de rebus, quae sensibus subjiciuntur, et perceptionum repraesentationumque veritate sententiam accuratius consideremus. Talis enim esse videtur, ut Protagoram dimidium fere Platonem appellare possimus. Non sensibus solum Plato, sed ipsis rebus, quae sensibus percipiuntur, omnem veritatem abjudicat, nihil ipsis nisi speciem quamdam veri, inextricabili τοῦ μὴ ὄντος difficultate obvolutam et demersam, relinquit. De juvenum ingeniis ad philosophiam via et ratione evehendis locutus, quae- nam disciplina eos ducere possit ἀπὸ τοῦ γιγνομένου ἐπὶ τὸ ὄν, rogat 2). Pergit ita, ut doceat ipsos sensus tantis contradicentium perceptionum spinis haerere, ut ipsi ad cogitationem impellant, neque suas res expedire valeant. Δείκνυμι δὴ, εἶπον, εἰ καθορᾶς τα μὲν ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν οὐ παρακαλοῦντα τὴν νόησιν

1) Theaet. pag. 166-169.

2) Cf. de Rep. VII. 521. f. de hac distinctione lege Timaeum. pag. 28 sq.

εἰς ἐπισκεψιν, ὡς ἱκανῶς ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως κρινόμενα, ταδὲ παντάπασι διακελευόμενά ἐκείνην ἐπισκέψασθαι, ὡς τῆς αἰσθήσεως οὐδὲν ὑγιὲς ποιούσης 1). Quid igitur? ipsi sensus secundum Platonem mentis auxilium invocant, ut accurate definiantur et discernantur rerum perceptiones, tum, etiamsi recte nunciatum sit, alia supervenit dubitatio, ex ipsa rerum sensibilibum indole originem petens. Memorabile huius rei exemplum proponitur de Rep. VII. 530., ubi de disciplinae astronomicae studio agitur. Luculenter, quid de naturâ sentiat, ibi exponit philosophus. Verus, inquit, ἀστρονόμικος non subsistat necesse est in corporum coelestium contemplatione, veluti materialem suam speciem oculis offerunt, sed tam perfecta ea habeat oportet, qualia mundi δημιουργος potuerit efficere, materiali usus elemento, ergο λόγῳ καὶ διανοίᾳ ληπτὰ ὄψει δ' οὐ. Quae autem causa est, cur materia, res spectabilis, verum continere nequeat? stultitiae accusare verus astronomicus debet eum, τὸν νομίζοντα γίγνεσθαι τε ταῦτα ὡσαύτως καὶ οὐδαμῇ οὐδὲν παραλλάττειν, σῶμα τε ἔχοντα καὶ ὁρώμενα. Omni modo igitur quaerenda est veritas, quae naturam continet, respiciendum nempe est ad *Ideam*, materia autem, in qua animadvertitur, fluctuans mittenda est. Quod verum

1) Cf. de Rep. VII. 523. med. et in fine. τί δὲ; τὸ μέγεθος αὐτῶν. etc. Phaed. pag. 72 et 79.

est, constans et sibi simile manet, natura vero motibus et mutationibus continetur. Addamus e Timaeo locum longiorem, sed, ut Platonis sententia significetur, aptissimum: πρῶτον μὲν, inquit, ὁ δὴ νῦν ὕδωρ ὠνομάκαμεν, πηγνύμενον, ὡς δοκούμεν, λίθους καὶ γῆν γιγνόμενον ὁρῶμεν, τηκόμενον τε καὶ διακρινόμενον οὐ ταῦτόν τοῦτο πνεῦμα καὶ αἶρα, συγκαυθέντα δὲ αἶρα πῦρ, ἀνάπαλιν δὲ πῦρ συγκριθέν καὶ κατασβεσθέν εἰς ἰδέαν τε αὐθις ἀπὸν αἶρος, καὶ πάλιν αἶρα ξυνιόντα καὶ πυκνούμενον νέφος καὶ ὁμίχλην, ἐκ δὲ τούτων ἔτι μᾶλλον συμπιλουμένων ῥέον ὕδωρ, ἐξ ὕδατος δὲ γῆν καὶ λίθους αὐθις, κύκλον τε οὕτω διαδιδόντα εἰς ἀλλήλα, ὡς φαίνεται, τὴν γένεσιν. οὕτω δὴ τούτων οὐδέποτε τῶν αὐτῶν ἐκάστων φανταζομένων, ποῖον αὐτῶν ὡς ὃν ὁτιοῦν ταῦτο καὶ οὐκ ἄλλο παγίως δυσχυριζόμενος οὐκ αἰσχυνεῖται τις ἑαυτόν; οὐκ ἔστιν ἀλλ' ἀσφαλέστατον μάκρῳ περὶ τούτων τιθεμένους ὥδε λέγειν· αἰεὶ ὁ καθορῶμεν ἄλλοτε ἄλλη γιγνόμενον, ὡς πῦρ, μὴ τοῦτο ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἐκάστοτε προσαγορεύειν πῦρ, μηδὲ ὕδωρ τοῦτο ἀλλὰ τοιοῦτον αἰεὶ, μηδὲ ἄλλο ποτε μηδὲν ὡς τιν' ἔχον βεβαιότητα, ὅσα δεικνύντες τῷ ῥήματι τῷ τόδε καὶ τοῦτο προσχρώμενοι δηλοῦν ἡγούμεθα τι φεύγει γὰρ οὐχ ὑπομένον τὴν τοῦ τόδε καὶ τὴν τούτου καὶ τὴν τῷδε καὶ πᾶσαν ὅση μόνιμα ὡς ὄντα αὐτὰ ἐνδείκνυνται φάσις 1).

1) Conf. Tim. pag. 49.

Perspicua sunt haec. Tum ipsi sensus sine mentis gubernatione nihil valent, tum ipsae res naturales nullam habent indolis constantiam, ut vel hoc vel illud appellare possis. Avocandus igitur est philosophi animus ab ista rerum mutabilium specie, *περιαγωγή* instituenda est ad Idearum contemplationem. Omnino tamen Ideis destitutus mundus non est, quomodo enim fieri possit? sed quum philosophi vere dicantur *τῆς ἀληθείας φιλοθέαμονες*, non aliquam nimirum tantum sapientiae partem diligentes, sed totam, ita a ceteris, quos *φιλοθέαμονας*, *φιληκόους* dicas, distinguuntur, quod ipsum ament *τὸ δίκαιον, καλόν, ἀγαθόν*, ipsas Ideas, quae per se intelligi possint, illi vero tum demum, quando appareant, *τῇ δὲ τῶν πράξεων καὶ σωμάτων καὶ ἀλλήλων κοινωνίᾳ πανταχοῦ φανταζόμενα πολλὰ φαίνεσθαι ἕκαστον* 1). Philosophum quamvis quodammodo naturam habere videantur, qui singula pulchra, *τάς καλὰς φωνάς, χροάς καὶ σχήματα* amare possunt, contra vero *ὁρᾶν καθ' αὐτό*, quid pulchrum et verum sit, minime valent. *Ὅ τ' ἀνάντια τούτων ἡγούμενος τε τι αὐτὸ καλὸν καὶ δυνάμενος καθορᾶν καὶ αὐτὸ καὶ τὰ ἐκείνου μετέχοντα, καὶ οὔτε τὰ μετέχοντα αὐτὸ οὔτε αὐτὸ τὰ μετέχοντα*, hic pervigil et philosophus est. Haec est vera *γνώμη* cui opposita est *δόξα*. Illos igitur castigat Plato, etiamsi *ὁμοίους φιλοσόφους* nominet,

1) De Rep. V. 476. in.

quia, quae vident et audiunt percipere volunt et cognoscere. Errant tamen in eo, quod revera cognoscendi ratione quadam utuntur, quae veritatem adipisci non potest, sed in tali versatur regione, ubi permixta et confusa sunt falsa et erratica. Mundum enim spectant τῆς δόξης. Quodnam igitur τῆς δόξης criterium est? Primum illud a Platone adducitur, φιλοδόξους tales esse, οἱ πρὸς μὲν λόγους καὶ τοιαύτην διατριβὴν ἔχοντες οὐκ ἂν ἐθελοῖεν ἐλθεῖν 1), id est, omnia spectant, audiuntque sine λόγῳ, absque ulla rerum discussione et *judicio*. Hoc deinceps a Platone explicatur. Tum γνώμην tum δόξαν *alicujus* esse debere scientiam et repraesentationem, γνώσιν autem esse ἐπὶ τῷ ὄντι, ἀγνοσίαν vero ἐπὶ τῷ μὴ ὄντι. Cum igitur ἐπισήμη et δόξα indole differunt, aliam ditionem possideat δόξα necesse est, unde opiniones suas hauriat. Τὸ δοξαστὸν et τὸ γνῶστον non eadem res est. Videtur igitur ἡ δόξα in medio sita esse inter scientiam et inscitiam, estque aliquid σκοτωδέστερον γνώσεως, ἀγνοίας δὲ φανότερον. Quodnam igitur, ita rogat Plato, postquam τὴν δόξαν ita, I°. discrevit a scientia, ut naturae ejus consentaneum sit etiam τὸ μὴ ὄν admittere, ab inscitia, ut tamen aliquod τὸ ὄν agnoscat; II°. a scientia separavit, quae tantum de ente disputat, ὥς ἔχει, cum δόξα etiam ὥς μὴ ἔχει accipiat, neque veluti

1) De Rep. V. 475. D.

scientia in possessione maneat rerum cognitarum, τὸ ἀναμάρτητον contra τὸ μὴ ἀναμάρτητον 1); quodnam igitur est τῆς δόξης objectum? quodsi opinionis regnum ad scientiam refertur, veluti possessio quaedam temporaria, fortuita et obscura ad aeternam, necessariam et perspicuam veritatem, objectum opinionis eadem adtributa habeat necesse est. Illud autem objectum est mundus, qualem percipit opinio, id est, qui cum positivis omnibus etiam conjungit negativa, jus cum injuria, pulchra cum turpibus, vera cum falsis, ut breviter dicamus contrariis constat 2). Haec est summa lex phaenomenorum et rerum spectabilium, sensibus et opinioni subjectarum. Cum igitur opinio tantum accipit et pro veris venditat, quae ista lege tenentur, ut falsa fiant et a se abalienentur, tum ipsa sibi contradicit, tum inferiorem locum occupat eâ scientiâ, quae non solum πολλὰ τὰ καλὰ, mutabilia ista et relativa sed ἰδέαν αὐτοῦ κάλλους αἰεὶ ὡσαύτως ἔχουσαν contemplantur 3). Opiniones igitur τῶν φιλοδόξων κυλινδεῖται μεταξύ που τε μὴ ὄντος καὶ τοῦ ὄντος εἰλικρινῶς. Hocce vero μεταξύ πλανητὸν, quod percipit ἢ μεταξύ δυνάμεις, ἢ δοξά, non est τὸ γνῶσον sed τὸ δοξασόν 4).

1) Conf. etiam Sympos. pag. 202. Sophist. pag. 263. Phileb. pag. 37-41. Menon. pag. 97. 98.

2) Conf. in Phaedon. pag. 101. Theaet. pag. 152. f. Sympos. pag. 211.

3) Cf. Symp. pag. 210. 211.

4) De Rep. V. pag. 476-480.

Sententia igitur Platonis est, τὴν δοξάν et nudam temerariamque criticā arte egentem esse repraesentationem, et illam opinionis indolem ex ipso argumento petendam esse in quo versatur: Mundus materialis enim relativus est, *esse et non esse* admittit, sempiterna mutatione titubat, imperfecta Idearum domus, inadaequata Ideae expressio, perobscurum aeternarum rerum carcer. Minus vere igitur Mundum concipimus, quum iudicio et conscientia Ideali destituti nude accipimus, vera autem scientia puram ejus et inturbatam essentiam spectat. Ideas, semina rerum, contemplatur, sub specie aeterni omnia cogitat, ut verbo dicam, est Regeneratio Mundi per Idealem cognitionem et praxin Ideis convenientem 1), inde vero ἡ ὁμοίωσις τῷ θεῷ, spiritualis divinarum rerum amor, philosophia rectissime dicitur 2).

Quamvis igitur fieri nequeat ut falsa et mala penitus extirpentur, ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ αἰεὶ εἶναι ἀνάγκη· οὐτ' ἐν θεοῖς αὐτὰ ἰδρύνθαι, τὴν δὲ θνη-

1) Theaet. pag. 64. 81. 83.

2) Conf. de Legg. IV. 716. Phaedr. 252. D. 253. A. de Rep. VI. 500. C. IX. 589. D. 590. E. X. 613. A. Wyttenb. ad Plut. de S. N. V. pag. 27. Theon. Smyrn. pag. 19. 20. ib. Gelder. Clem. Alex. Strom. II. 390. D. Erat etiam placitum Pythagoreorum. Stob. Ecl. Eth. II. pag. 64. ed. Heeren. Σωκράτης Ἠλάτων, ταῦτα τῷ Πυθαγόρᾳ, τέλος ὁμοίωσιν θεῷ. (Minus recte Heeren. reposuit θεοῦ. Locus enim expressus est ex Plat. Theaet. pag. 176. E. cf. Stallb. ad Euthyphr. pag. 102.) Porphy. in vita Pyth. § 41. Hierocles ad Carm. Aur. v. 45 sq.

τὴν φύσιν καὶ τόνδε τὸν τόπον περιπολεῖ ἐξ ἀνάγκης:

conandum est ut quam celerrime hinc fugiamus.

Φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῶν κατὰ τὸ δυνατόν· ὁμοίωσις δὲ

δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι 1). Non

fortuito hanc philosophi imaginem introduxit Plato,

cum in eo esset ut Protagorea refutaret. Ostendere

voluit quantum philosophorum vita a Sophistarum

vivendi genere necessario distaret, qui, cum omnium

vanissimarumque opinionum asseclae, vulgi adulatorum

essent, theoriam suam de Opinionum veritate secuti,

ille contra, quid revera esset, cognoscens, severissime

de omnibus istis iudicium ferre valeret.

Vis doctrinae Protagorae in eo sita erat, quod

omnes perceptiones ita secerneret, ut singulae ab

aliis omnino differrent, neque unquam perstarent,

infinitum quasi punctorum numerum efficientes. Cum

haec ita sint, nihil autem adsit nisi sensus, in sen-

suum regno de sensibus nullum iudicium ferri po-

test. In iudicio enim tum desideratur discrimen

tum comparisonis vis, unio et disjunctio, in sensibus

autem secundum Protagoram deest vis unitatis, dis-

pertiuntur omnia; unde igitur, cum singulae percep-

tiones, licet celerrime moveantur et mutantur, ab

omnibus tamen ceteris discretam sibi habeant identi-

tatem, unde iudicium petendum erit de iis? Ubi in-

veniatur ista vis, quae dissolutum perceptionum ato-

1) Theaet. pag. 176. A.

mismum dijudicabit, aliam adepta identitatem, quam abstractam illam perceptionibus propriam, concretam scilicet, quae in se differentiam sustineat. Discrimen enim fieri, iudicium ferri nequit, nisi ἐνώσεως, unitatis facem adhibeamus, ejus luce collustrantur omnia, vel potius ipsum discrimen utrum adsit, ab eo tantum intelligi potest, qui principio utitur *uno, generali*, quod in se infinitum est. Haec Idealismi natura est; sensualismum tum intelligit, tum si absolutam sibi dignitatem vindicare velit, in terminos suos relegat.

Inde intelligenda est triplex Platonis contra Protagoram observatio, eo pertinens, ut, quam hicce in omnibus tenebat, differentiam, vanam quamdam esse doceat, quae propemodum nihil discerneret. Absoluta enim differentia nulla est differentia, neque ullius pretii habebitur; cum singula ita distant, ut ne comparari quidem possint, quid de discrimine loquimur? Differentia aut nulla et vacua est, aut ad aliquid refertur, πρὸς τί est, quodsi vero ad aliquid refertur, comparari et dijudicari, singulorum indoles Mentis vi penetrari potest. Nulla igitur Protagorae salus est, cum ex ipso differentiae, mutationis, principio sequatur, aut verum discrimen posse effici aut vana quaedam proferri. Aut taceat aut concedat. Quod enim ad aliquid, πρὸς τί, est, aut nihil est aut *in se* etiam spectabitur, et relatio ex substantialitate tantum rei sequi potest. Hinc

I. Protagoras, cum et ipse *artem* quamdam Sophisticam agnoscere debeat, quae, etiamsi sensuum perceptiones omnes tum semper moveantur tum omnes verae sint, opiniones tamen de iis corrigeret, peritiam aliquam quae et futuris temporibus prospiciat, agnoscere debet. Peritia ab imperitia solum dignoscitur, imperiti multi sunt; periculum igitur est ut scientia et sensus una eademque res sit 1).

II. Subtiliter deinde disputatur contra Heracliteos, qui ὥσπερ ἐκ φαρέτρας ῥηματίσκηαι αἰνιγματώδη ἀνασπῶντες ἀποτοξεύουσι, et εὖ παντὶ φυλάττουσι τὸ μηδὲν βέβαιον εἶναι μήτ' ἐν λόγῳ μήτ' ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς, ἡγούμενοι, — αὐτὸ ζάσιμον εἶναι. Istos ῥέοντας, Protagorae auxiliarios, ex ipsa motus et mutationis natura refellit. Sunt enim duo motûs genera, vel ut in eodem loco vertatur et ex alio in alium transeat, vel ut ipsa res mutationem patiatur; ἄλλοιως et περιφορά. Utriusque autem motus singulae res participes fiunt, alioquin enim et moverentur et non moverentur, quod fieri nequit, πάντα δὴ πᾶσαν κίνησιν αἰεὶ κινεῖται. Hinc, quum ab initio teneant Protagorei, ἐν μηδὲν αὐτὸ καθ' αὐτὸ εἶναι, μηδ' αὐτὸ ποιοῦν ἢ πάσχον, ἀλλ' ἐξ ἀμφοτέρων πρὸς ἀλλήλα συγγιγνομένων τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰ αἰσθητὰ ἀποτίκτοντα τὰ μὲν ποί' ἅττα γίνεσθαι, τὰ δὲ αἰσθανόμενα, tamen patet singulas perceptiones, quamvis scicutiam

1) Theaet. 178-180.

sensibus adscribat Protagoras, non unam tenere naturam sed duplicem, differentem, ut, continuam passae mutationem, non unam, identicam, sed contrariam nuncient perceptionem. Ipsa sibi obloquitur αἰσθησις, ut magis eam perquirere opus sit, quam fecit Protagoras, ut verum inveniamus; οὐδέν ἄρα ἐπισημὴν μᾶλλον ἢ μὴ ἐπισημὴν sensum dicere oportet ἐρωτώμενοι ὅ τι ἔστιν ἐπισημὴ 1). Ipsi ita sensus dubitant, falluntur, ut Protagorae non concedamus παντ' ἄνδρα πάντων χρημάτων μέτρον εἶναι, ἂν μὴ φρόνιμος τις ᾖ. Ad mentem igitur, quae distinctionem effecit, etiam iudicium refertur.

III. Denique, sensum non esse scientiam, ita refutat Plato. Singuli inter se differunt sensus, aliis aliud impositum est munus, ut per oculos audire, per auditum videre, hisque similia minime admittantur. Singulae igitur de suis non de alienis iudicant; quando autem de singulis conjunctim cogitamus, particularis aliquis singulorum sensuum illud efficere minime valet, neque hujus comparationis causa ab iis peti potest. Unde igitur talis nobis ordiatur vis? ἡ δὲ διὰ τίνος δύναμις τὸ τ' ἐπὶ πᾶσι κοινὸν καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς τοις δηλοῖ σοι, ὅ τ' ἔστιν ἐπονομάζεις καὶ τὸ οὐκ ἔστι καὶ ἃ νυν δὴ ἐρωτῶμεν περὶ αὐτῶν; Ipsa mens est, quae τὴν δε γε οὐσίαν καὶ ὅ τι ἔστιν καὶ τὴν ἐναντιότητα πρὸς ἀλλήλων καὶ τὴν οὐσίαν

1) Theaet. pag. 180-183.

αὐτῆς ἐναντιότητος αὐτῇ ἡ ψυχὴ ἐπανιοῦσα καὶ
 συμβάλλουσα πρὸς ἄλληλα κρίνειν πειρᾶται ἡμῖν. Ma-

nifestum igitur est sensum scientiam esse non posse,
 cum neque essentiae neque discriminis, neque simi-
 litudinis neque dissimilitudinis notionem habere,
 propter particularismum suum, omnino possit 1).

Animadvertimus igitur, quod jam supra monui-
 mus, Protagoram partes Sensualismi tum suscepisse,
 tum pessum dedisse. Ipse, quod prae se ferebat,
 symbolo, sensum esse scientiam, tum omnia vera
 esse, nulla falsa, in infimum stupiditatis locum de-
 trudit sensuum testimonium. Transitum quendam
 efficit haec doctrina Sensualismum Graecorum inter
 et Idealismum Platonis, induciae fiunt, sistitur bel-
 lum, vivendi generis debilis inconstantia hisce oc-
 cultatur, ne ad veram cogitandi agendique viam
 transire necesse sit. Excusatio potius quam philoso-
 phia est. In pejus enim ceciderat Graecorum vita;
 heroica et historica periodus transierat, quando sin-
 gulae civitates suam exprimere indolem, suum perfi-
 cere munus, Ideam suam manifestare conabantur.
 Laboris et historicae vitae necessitatem non amplius
 sentiunt Graeci, vinculum, quo singuli contineban-
 tur, diu jam evanuit: quid restat? nisi nuda sen-
 suum voluptas, privatorum hominum utilitas, nisi talis
 vita, quae ad primae indomitaeque naturae elementa

1) Theaet. pag. 183-187.

redacta sit. Sophistica ars Graecos, quales sunt, indistinctam scilicet turbam, respicit colitque, philosophia reficere conatur, omnes ridet Comoedia vetus 1). Quum igitur antiqua, quae Socratem et Sophistas praeivit, Graecia, sibi tantum placeret in naturae contemplatione et historicis, quas perficiebat, rebus gestis; ne talia quaedam, generalia, obiectiva, peragere velint Graeci, suadet Protagoras. Usus nunc petenda est et voluptas, nihil, oculis in se defixis, *faciant* singuli, quin immediate ad singulos referatur. Affici se patiuntur, suasque affectiones perlustrant, ut cum quadam saltem objectivitatis specie conjuncta sit contemplatio et otium: vana licet omnia sint, exstruenda tamen ex iis et diligenter curanda est mollis vitae oeconomia, nihil enim praeterea superest, nisi veterum rerum memoria et praesentis conditionis *sensus*.

1) Conf. J. G. DROYSEN in opere: Aristophanes Werke übersetzt. Berl. 1835. T. I. pag. 260 sq. in Praefat. ad *Aves*. »In
 » Zeiten gesteigerter Civilization, wenn das Scheidewasser
 » der Aufklärung alles Leben angefressen, wenn man sich
 » über Sitte und Vorurtheil, über alles Ueberlieferte und
 » Substanzielle hinwegraisonnirt hat, wenn in dem Fäulniss
 » der Sittlichen und Religiösen Zustände das wurmhafte wim-
 » melnde Einzelleben immer beweglicher und bunter durch
 » einander arbeitet, dann sind in der Poësie Erscheinungen
 » wie die alte Komödie möglich und an der Zeit.»

EPILOGUS.

Eum, quem nobis proposuimus campum, peragravimus. Quodsi autem non in iis, quae explicata magis sunt, subsistere, sed breviter ea perlustrare velimus, ut facilius eorum et pressior fiat conspectus, haec dicenda habemus.

Universus, quem in illo Graecae philosophiae decursu aliis aliisque modis tractari videmus, locus est de Mente et Naturâ. Ex ipsa Naturae contemplatione oritur, eam relinquit schola Eleatica, nihil nisi universalem tenens Rationem, illam Mundi substantiam esse perhibens, de rebus naturalibus vel minime vel in gratiam quasi indoctorum credulorumque hominum agens. Naturam deinde, quam ne famulam quidem ministramve Mentis appellaverant Eleatae, superbae solitariaeque Rationi nisi sororem, consanguineam tamen perhibuit Anaxagoras. Male

conjuncta Socrates fregit vincula, conscientiae penetralia Veri rivulis impleta esse indicans: restituit Protagoras, *φύσιν* extulit, ita tamen, ut neque germanam proponeret sanamque Naturam, hominis perceptionibus vitiataam absorbens quasi, et futilium affectionum discriminumque turbine pessum dans, neque ullam, quod par erat, cogitandi agendique inde repetens regulam, ut, quae antea in Eleatarum doctrinâ Naturam occiderat Ratio, illius morte vitam demum sibi vitalem esse statuens, similem casum pateretur et Sophistarum gladio jugulata jaceret.

Naturae nomine non hoc solum in illa causa intelligendum est, quod naturalis universi et rerum visibilium specie hominibus oblatum est, sed ea etiam, quae homines non dilucido proposito et acute perspecto consilio perfecerunt, inconsciam magis vitam agentes, naturae suae inspirationem, affectuum monita et innatam cupidinem secuti. Historica haec, quam dicere possumus, vita, omnium virium plenâ explicatione et usu gaudens, infinitis suis incognitisque nitens divitiis, futura semper sperans et spectans, poëticum plane et enthusiasticum colorem refert. Succedunt illi contemplationis, ratiocinationisque tempora, indagationis ipsa doctrinaeque objectum fit. Omnia igitur illa, quae naturalis vitae, naturalium rerum characterem et *ἐνεργείαν* efficiunt, definita vis, ab aliis se junctum sibi que confisum robur, audacia, ardor quidam juvenilis, repudiantur,

discrimina eliduntur, in finitarum rerum numerum omnia ista rediguntur, ad universalem Ideam confugiunt, veluti Eleatae, tale *esse* secuti, quod nihil vellet proprium, speciale, distinctum. In profundo demersi sunt homines, neque ad vitam et sentiendi agendique constantiam expergiscunt; omnis enim actio, omnis sensus eam, quam tantopere expetunt, universalitatem effugit, discrimine gaudet, naturalium rerum ordini inseritur. Conjungere ea vult Anaxagoras, Ideam et Realitatem, Noumenon et Phaenomenon, Mentem servare unam, identicam, Naturam autem variam, divitiis suis allicientem, minime repudiare. Turbavit omnia Protagoras, Naturam Ideamque nobis ostendens, quales Sophisticum resolverat et dissecaverat ingenium. In iis vero, quid Socratis velit *γνῶθι σεαυτόν*, animadvertimus; veram Naturae formam et indolem non nisi sanae veraeque menti apparere, Naturam autem non speculo quodam recipi, sed praeparatâ hominum conditione mutari, ita ut, quales sint, ex iis quae de Naturâ sentiunt, colligere possimus. Ipsi vero rem ita sese habere quod nesciant, et, quae vel conscii vel inconscii protulerunt, primitivam vocare legem rerum naturalium, intelligitur.

Duplicem ex iis faciamus observationem. Primum enim Graeca Religio eandem atque Philosophia viam sequitur, in iis quae de rerum origine proposuit. Naturalia omnium initia perhibens, indistinctam

rerum matricem quandam sibi finxit, quam vocabat Chaos, unde perpetuâ explicatione singula prodirent 1), quorum meliorem partem Deorum effecit Dearumque multitudo. His deinceps singula in mundi gubernatione tribuuntur munera, at neque aequali conditione utuntur, neque, quae Chaos et rerum primitia continebat, Noctem et Fatum effugiunt. Sensim sensimque liberos suos illa persequitur et resorbet, originariae primaeque substantiae honorem petens et debitum. Alia specie τὸ infinitum quodammodo refert Eleatarum. Non, veluti haec doctrina, omnia ea quae distinctam determinatamque indolem habent, negat et respuit, regit tamen et terminis suis cohibet omnia, ne sese efferant et praeter modum vagentur. Universalis Justitiae lances tenet, τὸ μηδὲν ἄγαν omnibus praecipit, eaque, qui rite temperatae constitutaeque vitae divellunt

1) Cf. F. C. BAUR. Die Christliche Gnosis. Tüb. 1835. p. 29.

»Die eine Richtung kann man im Allgemeinen Emanation,
 »die andere Evolution nennen. Die letztere setzt als Erstes
 »und Ursprüngliches ein Unvollkommenes, dass zwar alle
 »Elemente einer höheren Entwicklung in sich schliesst,
 »aber nur die unterste Grundlage für das höhere geistige
 »Leben ist, dass sich erst durch eine Reihe von Gestal-
 »tungen, in welchen das materielle Princip mit dem Geis-
 »tigen im fortgehendem Kampfe begriffen ist, entwickeln
 »kann. Es ist diess der Standpunkt der Griechischen Re-
 »ligion, die ebendeswegen an die Stelle einer Kosmogonie
 »eine Theogonie setzt, und erst auf der höchsten Stufe
 »den freien, seiner selbst sich bewussten Geist über die
 »materielle Welt sich aufschwingen lässt.”

harmoniam, implacabilis prosequitur Nemesis. Quod in istis conspicitur, hoc est, ut inveniatur tale principium quo rerum origo explicetur, cuique major quam subditis suis adscribi possit dignitas. Lente igitur ad unam, Universalem Rationis notionem, quam philosophia praedicabat, etiam Graeca accedebat Religio, subtiliter tamen ab ea Individualismum suum sejungens.

Deinde illud animadvertendum est, quo longius in ista viâ procederet philosophia, magis magisque eam a veteri Graecorum patriae suae amore et summa rerum civilium aestimatione removeri, accedere autem ad abstractam vagamque civitatis notionem, quam cum nulla, quae existeret, expleret respublica, ab omnibus mentem suam avertebant philosophi. Frangitur Graecorum *πολιτισμός*, et in ejus locum talis succedit animorum conditio, quae civium mundanorum nomen potius quam stirpis cujusdam et gentilitiae conjunctionis, Atheniensium, Spartanorum, aliorumque naturalem caritatem appeteret. Eadem est universalis, quae omnium singulariumque rerum determinationem fugit, Ideae cupido. Civitatis naturam, verae, absolutae indolem perscrutantur philosophi, omnem omittentes historiae mentionem, et historicarum civitatum principibus scientiam politicam minime concedentes. In Menone 1) v. c.

1) Cf. Menon. pag. 99.

Plato, cum de Pericle, aliisque esset locutus, ita pergit: οὐκοῦν εἰ μὴ ἐπισήμη, εὐδοξία δὴ τὸ λοιπὸν γίγνεται, ἢ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες χρώμενοι τὰς πόλεις ὀρθοῦσι, οὐδὲν διαφερόντως ἔχοντες πρὸς τὸ φρονεῖν ἢ οἱ χρησμωδοὶ τε καὶ οἱ θεομάντεις· καὶ γὰρ οὗτοι λέγουσι μὲν ἀληθῆ καὶ πολλά, ἴσασι δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσι. Naturali igitur singulorum populorum indoli, definito eorum characteri, quod naturâ habent, opponitur tum Cosmopolitismus quidam Idealis, tum si historicum civitatum genium explicare volunt, minime intelligunt. Perspicuum est in Epicureorum et Stoicorum Disciplinâ. Illi enim omne jus, omnem legum congeriem, ex metu ne singuli a singulis laedantur, explicant. Ex pacto igitur quodam primitivo jura deducunt, unde ad leges majoris securitatis causa inventas facilis est transitio 1). Quantum autem haec a Graecorum historiâ, intimaque juris explicatione recedant, videmus. Stoici autem, quamvis civilia officia a primis naturae elementis deducant, et domesticae vitae finibus plurima tribuant, iis justitiam et politicum vivendi genus non includunt, sed » ex illis rerum publicarum seminariis sensim serpit foras, affines amplectitur, deinde cives, totum denique genus hominum 2) ». Naturâ

1) Conf. Diog. Laërt. X. 150. κνρ. δοξ. XXXIV. XXXV. Cic. de Legg. I. 15. de Finn. I. 16. A. VEDER, I. I. p. 298. sq.

2) Cf. Cic. de Legg. I. 13. de Off. I. 7. Seneca. Epist. XCV.

enim, non opinione constitutum est jus 1), rationi enim insidet; et quamvis dicatur plurimum inter se homines differre, nihil hoc pertinet ad minuendam juris communionem. Nihil est enim uni tam simile, tam par, quam omnes inter nosmetipsos sumus: quodsi depravatio consuetudinum, si opinionum vanitas non imbecillitatem animorum torqueret et flecteret, quocunque coepisset; sui nemo ipse tam similis esset, quam omnes omnium 2).” Videmus Stoicos, cum Polismum Graecorum et omnino omnem naturalis vitae et genii discrimina aspernantur, continuo in totius generis humani transire notionem, principium suum tenentes τὸ ὁμολογουμένως ζῆν 3), id est universalem naturam sequi, etiamsi naturae discriminibus impediuntur 4). Hinc, quamvis civitatem colere velint, talem unice optant, in

1) Cf. D. L. VII. 128. Stob. Ecl. II. 184. Civ. de Finn. III. 21.

2) Cf. Civ. de Legg. I. 10. de Finn. III. 1.

3) Stob. I. I. II. 132. aliam, minus simplicem, Zenonis nomine formulam tradit D. L. VII. 37. τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν, ὅπερ ἔστι κατ' ἀρετὴν ζῆν. Eam tamen Zenonis non esse, quamvis idem innuat, sed recentioris Stoici amplificationem, statuunt V. D. cf. C. Beier. Exc. ad Cic. de Off. III. 3. comp. Cic. de Finn. III. 6. IV. 6. de Legg. I. 21. Plut. de repugn. Stoic. 1036. A.

4) Hinc mortem spernunt. Seneca. Consol. ad Marciam c. 20. Stob. I. I. II. 226. MEINERS, Comment., quo Stoicorum sententiae de animarum post mortem statu et fati illustrantur, in eius Verm. Schriften II. pag. 265. ab iis enim removet, quae naturalia sunt et in ipsum Dei sinum homines transfert. cf. Stob. I. I. I. 916. II. 216 sq. corpus animi pondus ac poena est. Seneca Epist. LXV.

qua universi mundi agantur res, politicam, quae dicitur, et peculiarem rerum publicarum significationem omittentes. Quidni autem illud faciant? principii sui universalitatem, abstractam Ideam Historiae anteponunt, cum hominibus societatem immediatam cum Diis communionem esse volunt 1), ut omnis inter homines removeatur discrimen. Ista Stoici juris universalitas quantopere Romanis placere debuerit, omnium fere populorum victoribus, quique omnium rerum legitimi sibi videbantur domini, facile percipitur.

Cum igitur ipsa Graecae philosophiae indoles eam viam ingrediatur, ut, quae singularem propriamque sibi ab aliis distinctam habeant naturam, vel universalis Rationis vi repellantur et negentur, vel ita a Sophistis divellantur ut nullam sibi retineant dignitatem, quid Platoni in illa de Idealismo et Realismo disquisitione constituerit, reputantibus ejus de Opinione sententiam, sponte patebit. Eam enim, τὴν δοξάν, in tali argumento versari indicavimus, quod positivam vocant Realitatem; nullo modo distinguere, dijudicare ostendit. Opinionem philosophus, vera cum falsis, pulchra cum turpibus nude tantum et negligenter accipere, nullo modo mundum phaenomenalem sibi objici intelligere. Etiam si

1) Cf. Plut. de Stoic. repugn. pag. 1035. adv. Stoic. pag. 1065. Th. Gatak. ad M. Anton. pag. 110. Cic. de Legg. II. 62.

ita δοξαὶ ἀνευ ἐπισημῆς τυφλαὶ sint 1), et phaenomena, res apparentes, non nisi Idearum ope exsistere et comprehendi sentiant eruditi, recta opinio minime rejicitur, alioquin enim rejiciendus esset ipse, in quo versatur, Mundus Naturalis. Hujusmodi temeritatem minime prae se fert Plato, scire potius et intelligere rerum naturalium ordinem cupit, qualem disciplinam neque impedivit unius Rationis seu Substantiae cogitatio, vidimus enim eum contra solitariam immotamque Eleatarum Essentiam Idearum differentiam et intimum organismum defendere, neque Protagorearum perceptionum fluctus et dissipatio, cum ex illa ruinâ rerum characterem et Ideam servaverat. Docet ita mundum, quem videmus, audimus, si rite perspiciamus, imaginem esse, mutilatam quamvis et deterioratam, eorum quae revera sunt, Idearum nempe, quae, etiamsi non purae, per se in hoc loco esse possint, peculiari materiae, corporis indole coactae, phaenomenalem tamen istum Mundum consortio suo et communione minime privant. Vicissim contra res ita agitur, ut neque Ideae in res naturales et hominum vitam non descendere, neque haec sine Ideis concipi possint. Verum igitur mundum solus philosophus est, qui contempletur, quando, sublimi relictâ Idearum dialecticâ investigatione, oculos in res spectabiles defixos

1) Cf. de Rep. VI. 506. sq.

tenet. Agnitio et recordatio est eorum, quae ante vidit, quam videre et sentire revera incepit. Ad veram lucem et solem expergefactus est; post speluncae illius et carceris subterranei exsilium, divini artificis opus, τὸν ποτε ἐσόμενον θεὸν 1) illum, sana mente perlustrat. Platonis igitur Idealismus neque Eleaticam imitatur disciplinam, neque vulgaris illius Idealismi induit formam, qui subjectivâ rerum naturalium negatione contentus est, sed objectivus est, Naturam neque Historiam respuit et contemnit, ubique, aliâ quamvis specie, naturali nimirum, Idearum regnum et videt et colit.

Mirum autem non est in Platonis philosophiâ prae ceteris et pristinis Graecorum doctrinis locum dari disquisitionibus de *pulchro*. Cum enim singulae, quales nobis apparent, res ex Ideâ tantum suâ, ex animo quem spirant, intelligi possint, praestantia autem earum in eo consistat, quatenus aptam Ideae praebeant formam, Plato non, veluti Parmenides, omnem Naturae Artisque contemplationem repudiare potuit. Mundum, qualis vulgaribus apparet hominibus, in quo mixta semper jacent pulchra et turpia, vera et falsa, omnino exosus est Plato, sed pulchrum Mundum, abjectis iis, quae aliena sunt et perfectam rerum speciem inquinant, Artemque, quae perfecta fingit et imaginationis vi proponit rerum

1) Cf. Tim. pag. 34. B.

exemplaria, quaerit et amat. Poësin, pulchram, perlucidam speciem, diligit, modo Ideis, Vero nitatur, easque illâ formâ hominibus proponat. Pulcher Platonis animus τῶν καλῶν admiratione ad mundum et rerum naturalium humanarumque investigationem revocabatur, cum singulas, obscuras, fluxas, miseriis omnibus obnoxias res corporeas, quae revera Idearum casu tantum earum communione fruuntur, Pulchro et Arte iis arctissime conjungi intelligeret. Mundi igitur utriusque consortium, Idealis et Realis, quod in ipsa rerum naturalium ditione quaesiverat Anaxagoras, tum in ipsa Naturâ et Historiâ invenire potuit Plato, tum Poësi, omnique quae pulchrum spectaret, Arte, plenissime perfici posse putavit. Solvitur ita abstractam inter, quam veteres tenuerant philosophi, generalem Veritatem, et definitam distinctamque singularum rerum naturam difficultas et certamen, ut neque Idea sine definitione et termino esset, neque, quas videmus, res melioris praestantiorisque, quam ipsae sunt, domini nomine agere recusarent.

Quamvis igitur, quam saepius memorat, καθάρσις Platonica eam significationem habere videatur, ut ab omni rerum naturalium mentione et cultu hominum animi revocentur et avertantur, nuda tali repulsione minime expletur, sed duplicem sensum admittit. Primum enim animum a corpore, philosophiam a rebus terrenis liberat Idearum contemplatione, unde,

qui idem spectabant, maxima in Platonis scriptis Eleatarum et Pythagoreorum admiratio perspicitur, deinde, Ideam licet rebus apparentibus, phaenomenis, anteponat, Idearum intelligentiam earum ope perfici et regnum intellectuale naturali demum compleri tenuit et illustrari 1). *Καθάρισις* igitur non simplex quaedam animi aversio est a spectabilium rerum ditio, sed mentis et ingenii purgatio, ne plus justo iis earumque desiderio tribueremus.

Admittuntur ita in Platonicae philosophiae ambitum Natura et Historiarum rerum congeries, neque ita, ut vilem abjectumque locum obtineant. In medio systemate collocantur. Injuste enim ita interpretaremur, quem in Phaedro invenimus, de animorum miserâ e rerum caelestium *τόπω ὑπερουρανίῳ* dejectione et singularum rerum cum Ideis *μετοχίᾳ* Mythum celeberrimum, si hunc mundum e Platonis sententiâ malâ quadam sorte et inevitabili fato exstitisse conjiceremus. Obstant enim, quae jam attulimus, omnia, tum qui Timaci nomine inscribitur dialogus, ubi de Mundi origine agens, Deum artificem tanquam *εὐδαιμόνα δεὸν αὐτὸν* genuisse ait 2). Ex ipso ita Idearum sinu oritur et *ἀναδύεται* Natura; per rerum naturalium spatia transeunt et peregrinantur Ideae; finita singularum rerum exis-

1) Cf. Polit. pag. 277. D. 285. E. Soph. 267. D.

2) Cf. Tim. 34. B.

tentia non nisi infinita Idearum indole comprehendi potest. Natura, quae veteribus Graecis magna Mater fuerat et aeternus omnium fons, dignitatis partem quandam retinet, domus est et manifestatio Idearum, summos tamen, quos sibi olim petiverat honores, Idealismo tradit.

Naturam igitur, licet eam non veterum Graecorum more veneraretur Socratis discipulus, tanquam summi Artificis opificium retinuit, et, uterque νοῦμος, spiritualis et naturalis, ne a se invicem distarent amplius, sed intima conjungerentur necessitate, curavit. Ideae naturalem speciem induunt, quae videmus, audimus, omnia, imagines tantum sunt Idearum. Quamvis igitur de Naturâ saepius ita agere videatur Plato, ut malum quemdam Daemonem eâ contineri dicas 1), omnia alia de ea sentit. Idearum autem in Naturam transitum, vel omnino obscurum aliquid tractans, quodque rerum originem conditionisque mutationem attingeret, Mythicâ philosophandi formâ utitur. Peculiarem vero Graecis auctoritatem habebant Myths, in iis, quae ante omnem historiam facta esse, vel omnem, vulgarem nempe, historiam superare crederent. Mythos autem, tanquam involucria, non eam solum ob causam adhibuisse videtur Plato, ut magis perspicuam suam redderet senten-

1) Cf. in Polit. p. 269-275. Mythum de Mundi creatione.

tiam, perobscura enim saepe hoc modo fit, in rebus gravissimis praesertim, cujus rei bene conscius est 1), sed ut veterum fabularum dignitate philosophiae effata involveret, quaeque haec in lucem proferret, popularis indubitataeque originis speciem adipiscerentur. Ea enim Mythorum natura esse videtur, ut, quae dramaticâ formâ in iis traduntur, sive praecepta moralia, sive Religionis doctrinae quaedam, non tanquam unius vel paucorum hominum opus et possessio nobis appareant, sed communem populi vel gentis, unde orti sunt, sententiam exprimant 2). Hinc, cum in ista Mythorum varietate hic vel ille arriperetur a cultioribus, quo melius populo, quid vellent, cognitae cujusdam fabulae auxilio indicarent 3), qui mos frequens erat

1) Cf. Polit. pag. 286. — — — ἀλλ', οἶμαι, τοὺς πλείους λέληθεν ὅτι τοῖς μὲν τῶν ὄντων ῥαδίως καταμαθεῖν αἰσθῆται τινες ὁμοιότητες πεφύκασιν, ἅς οὐδὲν χαλεπὸν δηλοῦν, ὅταν αὐτῶν τις βουλευθῇ τῷ λόγῳ αἰτοῦντι περὶ τοῦ μὴ μετὰ πραγμάτων ἀλλὰ χωρὶς λόγου ῥαδίως ἐνδείξασθαι· τοῖς δ' αὖ μεγίστοις οὐσι καὶ τιμιωτάτοις οὐκ ἔστιν εἰδωλὸν οὐδὲν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἰργασμένον ἐναργῶς, οὐ δειχθέντος τὴν τοῦ πυνθανομένου ψυχὴν ὁ βουλόμενος ἀποπληρῶσαι, πρὸς τῶν αἰσθήσεών τινα προσαρμοττων ἱκανῶς πληρῶσαι. διὸ δεῖ μελετᾶν λόγον ἑκάστου δυνατὸν εἶναι δοῦναι καὶ δέξασθαι· τὰ γὰρ ἀσώματα, κάλλιστα ὄντα καὶ μέγιστα, λόγῳ μόνῳ, ἄλλῳ δὲ οὐδὲν ἐ σαφῶς δείκνυται. de Rep. VI. 487. c. Phaed. p. 92. d.

2) Cf. K. O. MÜLLER, Prolegomenen, etc. pag. 102-124.

3) Cf. Polit. pag. 268. ἀλλὰ δὴ τῷ μύθῳ μου προσέχε τον νοῦν, καθάπερ οἱ παῖδες.

Sophistarum 1), hanc methodum ideo etiam usurpavit Plato, quod in veterum rerum obscurâ sanctitate, de quibus, unde ortae essent, ignoraretur, longeque remota esset voluntariae fictionis opinio, apta veritatis et communia videret fulcra 2). Mythorum igitur forma usus est, tum ut ipse communis consuetaeque *δοξῆς* tanquam interpretes videretur, commune bonum adhibens 3), tum in Mythis istam animadvertimus illam rei et imaginis, Ideae et naturae conjunctionem, quam Platonici systematis maximam partem esse, indicavimus. Est vero Mythus symbolica, philosophica Poësis, imaginaria Idearum historia, earum, quae omnem narrationem superant, narratio, soluti problematis philosophi, Realismum et Idealismum inter certaminis, indicatio.

Quodsi igitur ipsam Naturae et Historicae gentium vitae substantiam efficiunt Ideae, intelligitur Platonis *ἀνάμνησις*, intelligimus, quid velit illud, ex hominis animis elici debere veritatem, *τεχνήν* Socratis *μαιευτικήν*. Est enim dialogica forma Idearum ex reali hominum vitâ resurrectio quaedam, nova veterum rerum origo, quam incitavisse et promovisse peculiare Socratis fuisse meritum, ita etiam indicare voluisse videtur Plato,

1) Cf. K. O. MÜLLER, l. l. p. 99 sq. cit. Plat. Protag. p. 320 sq. et Hipp. Maj. p. 286.

2) Cf. Phileb. p. 16. a. οἱ μὲν παλαιοὶ, κρείττονες ἡμῶν, καὶ ἐγγυτέρω θεῶν οἰκοῦντες, ταύτην φήμην παρέδοσαν.

3) Cf. K. O. MÜLLER, l. l. pag. 111.

ut in iis Dialogis, ubi subtiliter de abstractâ Idearum naturâ agitur, in Sophistâ v. c. et Parmenide, primas partes non Socrati sed Eleatis tribueret, in iis autem, qui liberius vagantur et vel excitare vel disputare volunt, Socratem ipsum videamus. Totam caeterum Platonis philosophiam Socrati tanquam templum dedicatam esse, quod sine illius imagine cogitari nequeat, affirmare licet, ita ut, quae apud Platonem inveniuntur, non nisi Socraticae mentis analysis et explicatio videantur. Ita etiam Platonicae philosophiae centrum est Socrates, ut in eo expressam Idealis vitae imaginem, verum, id est, Realem Idealistam videret Plato, unde V. D. F. C. BAUR, Platonici Socratis significationem optime percepisse credimus, cujus egregia verba in finem hujus Dissertationis, tanquam breve ejus complementum, apponimus.

„Wir müssen,” inquit V. D., „uns zwar immer
 »gestehen, das der Platonische Socrates eine unver-
 »kennbar idealisirende Tendenz an sich trägt, dass
 »der geschichtliche Socrates unmöglich alles das ge-
 »lehrt haben könne, was Plato ihm in den Mund
 »legt, das von der im Socrates erwachten Idee des
 »Wissens noch ein ziemlicher Schritt zu der Lehre
 »von den Ideen oder von dem absoluten Wesen der
 »Seele, als dem Subject der Ideen, sey, wie diese
 »Lehre der Mittelpunkt des Platonischen Systems ist,
 »allein als die Hauptsache ist doch immer anzusehn
 »und festzuhalten, dass der Platonische Socrates ganz

»auf der Grundlage des Geschichtlichen ruht, und
 »in ihm seinen festen, objectiven Haltpunkt hat.
 »Das Reelle und Ideelle durchdringen sich hier aufs
 »innigste. — — Wie im Christenthum alles von der
 »Person Christi ausgeht, und in der wesentlichsten
 »und nothwendigsten Beziehung zu ihr steht, so war
 »auch dem Plato das Bewustseyn des neuen, durch
 »Socrates zu seiner objectiven geschichtlichen Be-
 »deutung gekommenen, Princip einzig nur durch
 »die Person des Socrates vermittelt, er ist selbst
 »die lebendig gewordene Idee, durch deren erwa-
 »chen der Menschheit das Bewustseyn ihrer höhern
 »unvergänglichen Natur aufging, und eine neue Epoche
 »ihres geistigen Lebens ihren Anfang nam" 1).

1) Cf. F. C. BAUR. das Christliche des Platonismus oder So-
 crates und Christus. pag. 126. sq. cum notâ.

IV.

Platonis p. 472-473. ut probante Apologiae doctoribus
non a Platone profectum esse, illud evincere nihil
non videntur.

V.

Platonis Apologiae doctoribus magis ad tradendos
Athenienses, quam ad doctrinam delendum est

THESES.

VI.

Inimico Xenophontis, quae dicitur, Apologia
non ab ipso Xenophonte scripta creditur.

VII.

Xenophontis Memorabilia legentes, cum librum in
usum popularium esse constitutum, reputare debemus.

VIII.

I.

In Thuc. I. c. 126. pro ἐν ἡ πανδημεὶ θύουσι
πολλοί, οὐχ etc. merito legitur, ἐν ἡ πανδημεὶ θύουσι,
πολλοὶ οὐχ etc. mutata distinctione.

II.

Apud Diog. Laërt. X. 31. pro Πᾶσα αἴσθησις —
μνήμης οὐδεμιᾶς δεκτικὴ, legendum videtur μεταβο-
λῆς ο. δ.

III.

In Platonis loco de Rep. VI. p. 504. e. καὶ μάλα
γε ἄξιον τὸ διανόημα, delenda sunt verba ἄξιον τὸ
διανόημα.

IV.

Rationes, quas attulit FR. AST, (*Leben u. Schriften Platon's p. 472-492.*) ut probaret Apologiam Socratis non a Platone profectam esse, illud evincere mihi non videntur.

V.

Platonis Apologia Socratis magis ad traducendos Athenienses, quam ad Socratem defendendum est composita.

VI.

Immerito Xenophontis, quae dicitur, Apologia non ab ipso Xenophonte scripta creditur.

VII.

Xenophontis Memorabilia legentes, eum librum in usum popularem esse conscriptum, reputare debemus.

VIII.

In Demosth. Orat. pro Cor. pag. 286. expungendum est languidum glossema, καὶ γὰρ ἐυνοίᾳ καὶ πλούτῳ τοῦτ' ἐποίησαν.

IX.

In Orat. funebri, quae Lysiae prae se fert nomen, § 35. ubi legitur ποίαν δὲ γνώμην εἶχον — οἱ μέλλοντες ναυμαχήσειν ὑπὲρ τῆς φιλότητος, ὑπὲρ τῶν ἀθλῶν τῶν ἐν Σαλαμῖνι corrigendum est ὑπὲρ τῶν φιλτάτων τῶν ἐν Σαλαμῖνι.

X.

Inter Platonem et Isocratem suspiciones et animus alienior intercessisse videntur.

.XI.

Dialogum, qui *Parmenidis* nomine inscribitur, in illa Sophistae, Politici et Philosophi triade, quam in Soph. p. 217. memorat Plato, tertium esse verosimile est.

.XIX.

» Es ist kein Mensch und grös-

XII.

Errant, qui Aristophani morum emendandorum consilium adscribunt.

» Schätze des Sinns ganz unendlich.“

XIII.

Probabilis videtur ROETSCHERI opinio, quam in libro »*Aristophanes und sein Zeitalter*“ expressit, Aristophanem ideo ludibrio habuisse Socratem, quod in eo principem Sophistam videret.

XIV.

In Plauti Amphitr. I. 1. 177.

» Hinc enim mihi dextera vox auris, ut videtur, verberat.”
delendum est *dextera*.

XV.

In Virg. Aen. II. 615.

respice, Pallas

» Insedit nimbo effulgens et Gorgone Saeva”

Restituendum est.

Insidet, umbone effulgens etc.

XVI.

Arcesilas Platonius fuisse videtur.

XVII.

Parum profecimus in Graecae Tragoediae originibus intelligendis, eam ex Religione ortam esse contententes.

XVIII.

Cum sensus hominis tanquam educationis eruditionisque instrumenta consideramus, auditus visui anteponendus videtur.

XIX.

«Es ist kein Merkmal grösserer Bildung und grösserer Kräfte, wenn man ein Buch richtig tadelt; durch die Neuheit des Eindrucks ist die grössere Schärfe des Sinns ganz natürlich.» NOVALIS.

VIII

... das ist die ...
... die ...
... die ...

XIX

... das ist die ...
... die ...
... die ...

Reesema, Willem S. van

Diss. hist.-philos. inaug. exhibens Parmenidis, Anaxagorae, Protagorae
principia et Platonis de iis iudicium

Lugdunum Batavorum 1840

Diss. 2093,10

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10849593-5